Ազգ

AZG
armenian newspaper

Մայիս 9
1992
Շաբաթ

եռօրեայ թերթ
Բ տարի, թիւ 35 (127)
գինը 95 կ.

Երեւան 375010
Հանրապետութեան 47

դասիչ 69149

հեռ. 561841, ֆաքս 562941, տելեքս 243266 SULASU

ԵԱՀԽ-ի պատվիրակությունը չհաջողեց Աղդամում

Ինչպես հայտնեցին «ԻՖ»-ին Ադրբեջանի ՆԳՆ-ում, Մարիո Ռաֆաելլիի գլխավորած ԵԱՀԽ-ի պատվիրակությունը չի կարողացել Աղդամից մեկնել Ստեփանակերտ: Աղդամի հրետակոծության ժամանակ նրանք պաստարվել են քաղաքի վարչական շենքերից մեկի նկուղում: Պատվիրակությունը ժամը 19.00-ին պետք է վերադառնար Բաքու, սակայն 21.00-ի դրությամբ այդ մասին պաշտոնական որեւէ հաղորդագրություն կա:

Ադրբեջանի աղբյուրները հաղորդում են նաեւ, որ հայկական զինված կազմավորումները զրահատեխնիկայի աջակցությամբ ուրբաթ օրը Գորիսի շրջանի տարածքից հարձակում են ծավալել Լաչինի ուղղությամբ: Նպատակը գրավել Լաչինը, վերացնել Հայաստանի եւ Ղարաբաղի միջեւ միջանցքը եւ իսկողություն սահմանել Լաչին-Շուշի ճանապարհի վրա: Ունենալով թվային գերազանցություն, հայերը շարժվում են Լաչինի ուղղությամբ: ■

Թեհրանում ընդունվեց համատեղ հայտարարություն

Կողմերը խոստանում են կոնֆլիկտի կարգավորում

Իրանի Իսլամական Հանրապետության նախագահ Հաշեմի Ռաֆսանջանիի հրավերով Թեհրանում գտնվող Հայաստանի Հանրապետության նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը եւ Ադրբեջանի Հանրապետության նախագահի պաշտոնակատար Յաղուբ Մամեդովը մայիսի 7-ին Ռաֆսանջանիի ներկայությամբ Լեռնային Ղարաբաղի եւ երկու հանրապետությունների սահմանների միանգամայն կարգավորման, տեսակետների մերձեցման ու լարվածության թուլացման նպատակով տեղի ունեցած բանակցությունների ընթացքում կայացրին հետեւյալ համաձայնությունները.

1. Երկու կողմերը, բարձր գնահատելով Իրանի Իսլամական Հանրապետության եւ այլ երկրների, միջազգային ու շրջանային կազմակերպությունների ջանքերը, հույս են հայտնում, որ այդ խաղաղասիրական ցանկությունները խաղաղության կայունության երաշխիք կհանդիսանան:

2. Կողմերը համաձայնեցին երկկողմ հարաբերությունների ընդլայնման եւ շրջանի անվտանգության նպատակով երկու հանրապետությունների բարձրագույն պետական, տեղական-շրջանային եւ ռազմական պատասխանատուների միջեւ տեսական եւ անընդհատ հանդիպումներին:

3. Կողմերը ցանկություն հայտնեցին հարաբերությունների կարգավորման հետ կապված բոլոր հիմնահարցերը լուծել միջազգային իրավունքի նորմերի եւ ԵԱՀԽ-ի սկզբունքների համաձայն:

4. Կողմերը շեշտեցին սահմանային հարցերի եւ Ղարաբաղյան խնդրի փոխշահավետ կարգավորումը, ստեղծված ՄԱԿ-ի կանոնադրության հիմունքներով եւ պայմանավորված միջազգային իրավունքի նորմերով:

5. Կողմերը, շեշտելով մարդու եւ ազգային փոքրամասնությունների իրավունքները, միմյանց ուշադրությունը հրավիրեցին հայ եւ ազերի փախստականների հարցերի կարգավորմանը:

6. Կողմերը համաձայնվեցին Իրանի Իսլամական Հանրապետության նախագահի ներկայացուցիչ Վայեզիի Բաքու, Երեւան եւ Ղարաբաղ կատարելիք ճամփորդությունից հետո մեկ շաբաթվա ընթացքում ստանալ կողմերի հետ անհրաժեշտ բանակցությունները վարելուց հետո, երկու հանրապետությունների ղեկավարների հովանավորությամբ հայտարարել զինադադար: Դրան զուգահեռ, տնտեսական կարիքները բավարարելու նպատակով բացել բոլոր հաղորդակցական ճանապարհները:

Համաձայնությունների կատարմանը, բացի Իրանի Իսլամական Հանրապետության դիտորդներից, համաձայնության դեպքում ԵԱՀԽ-ի եւ այլ դիտորդներ կհրավիրվեն:

7. Կողմերը, դրական գնահատելով ղեկավարների թեհրանյան հանդիպումը, համաձայնեցին բոլոր խնդիրներն ու հիմնահարցերը լուծել տարբեր մակարդակների պատասխանատուների միջեւ խորհրդակցությունների ու բանակցությունների միջոցով:

8. Երկու հանրապետությունների ղեկավարները Իրանի Իսլամական Հանրապետության միջնորդական ջանքերից գոհունակություն հայտնելով, հույս հայտնեցին, որ այդ ջանքերը մինչեւ կայուն խաղաղության ու անվտանգության հաստատումը շրջանում կշարունակվեն:

Երեկ ուշ երեկոյան Հայաստանի պատվիրակությունը վերադարձավ Երեւան: ■

Մինչեւ ուշ գիշեր կատաղի մարտեր Շուշիի փողոցներում

Ազատամարտիկները գրավել են քաղաքի մեծ մասը

Երեկ առավոտվանից ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերը գործողություն են սկսել Ստեփանակերտի շուրջ տեղակայված ադրբեջանական զինված կազմավորումների կրակակետերը լռեցնելու նպատակով: Ժամը 10-ի դրությամբ, ադրբեջանցիները թողել են Ջանհասան ռազմավարական բարձունքը, որտեղից վերջին ամիսների ընթացքում անդադար հրետակոծվում էին Ստեփանակերտը եւ շրջակա հայկական գյուղերը:

Անտանելի պայմաններ Ստեփանակերտում

Ադրբեջանական կրակակետերը լռեցնելու մասին որոշումն ընդունվել էր ԼՂՀ պաշտպանության խորհրդի կողմից. Գերագույն խորհրդի նախագահության պահանջով: Մայիսի 7-ի երեկոյան տեղի ունեցած նախագահության արտակարգ նիստի ժամանակ նշվել էր, որ անդադար հրետակոծումների եւ հարձակումների հետեւանքով Ստեփանակերտում ստեղծվել են կենսական անտանելի պայմաններ: Էլեկտրաէներգիայի, ջրի, ղեղորայքի, վառելանյութի բացակայության պատճառով բարձրացել է զանգվածային համաճարակների հնարավորությունը: Ստեփանակերտում սով է: ԼՂՀ Գերագույն խորհրդի մամուլի կենտրոնի տվյալներով, 1991 թ. նոյեմբերից Շուշիում, Ջանհասանում, Քյոսալարում եւ Ղայբալիում տեղակայված բազաներից Ստեփանակերտի վրա է արձակվել 4741 արկ, որից մոտ 3 հազարը «Գրադ» կայանքներից: Հրետակոծումների ժամանակ զոհվել են 111 եւ վիրավորվել 332 բնակիչ, մեծամասնությունը կանայք, ծերեր եւ երեխաներ: Ավերվել է 370 բնակելի տուն եւ պետական շինություններ:

Շուշիից ուժգին հարձակում

ԼՂՀ մամուլի կենտրոնի հաղորդագրության համաձայն, մայիսի 6-ից 8-ի գիշերը Շուշիից աննախադեպ հրետակոծման է ենթարկվել Ստեփանակերտը: Օդանավակայանում վնասվել է բոլոր թռիչքաուղիները: Միաժամանակ ադրբեջանական բանակի կազմավորումները զրահատեխնիկայի աջակցությամբ անհաջող գրոհ են ձեռնարկել Ստեփանակերտի հարավ-արեւմտյան արվարձանների վրա: ԼՂՀ մայրաքաղաքի վրա է արձակվել 270 հրթիռ, ավելի քան 100 արկ: Հրետակոծմանը օդից աջակցում էին 3 Մի-24 ուղղաթիռներ: Քաղաքում կան զոհեր եւ վիրավորներ, ավերվել է մի քանի տասնյակ տուն: Տվյալները ճշտվում են:

Հակահարված ազատամարտիկների կողմից

Ինչպես հաղորդեցին Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարության մամուլի կենտրոնում, մայիսի 8-ին, ժամը 5-ին, ուժգին հրետակոծումից անմիջապես հետո Ստեփանակերտի եւ Շուշի գյուղի կողմից մի քանի տասնյակ զրահատեխնիկայի աջակցությամբ հայկական կազմավորումները հարձակում են ձեռնարկել Շուշիի վրա: Ժամը 9-ի դրությամբ հայերի առաջատար ջոկատները մտել են Շուշիի արվարձանները, որ սկսվել են փողոցային մարտեր: Հարձակվողներին աջակցում էին երկու ռազմական ուղղաթիռներ: Միաժամանակ հայերը հարձակվել են մոտակա Քյոսալար գյուղի վրա, փորձելով քաղաքը վերցնել օղակի մեջ: Քարինտակ գյուղի կողմից հայերի զրահատեխնիկան հրետակոծում է Շուշի-Լաչին ճանապարհը:

Հայ մարտիկները Շուշիի փողոցներում

«Pro Armenia» լրատվական կենտրոնի տվյալներով, ժամը 3-ի դրությամբ հայկական ջոկատները հյուսիսից եւ արեւելքից ճեղքել են Շուշիի պաշտպանությունը: Կատաղի մարտեր են տեղի ունենում Շուշիի արեւմտյան մասում, որ գտնվում է բանտը: Հայկական ջոկատները գրավել են Լիսագոր գյուղի մոտ գտնվող բարձունքը եւ վերահսկում են Շուշի-Լաչին ճանապարհը: Նախնական տվյալներով, ինքնապաշտպանության ուժերից զոհվել են 8 եւ վիրավորվել ավելի քան 80 մարտիկ:

Ադրբեջանական բանակը շարունակում է ԼՂՀ-ի սահմանամերձ գյուղերի հրետակոծումը: Ժամը 15-ին ռազմական ուղղաթիռները ՆՈՒՐՍ հրթիռներով հրթիռակոծել են Մարտունու շրջանի Նորեն, Մյուռիշեն, Ավդան գյուղերը եւ Ասկերանի շրջանի Շոռ եւ Քռասնի գյուղերը:

Ըստ ԼՂՀ մամուլի կենտրոնի հաղորդագրության, ժամը 17:30-ի դրությամբ մարտերը Շուշիի փողոցներում շարունակում էին: Միեւնույն ժամանակ շարունակվում էր Ստեփանակերտի ուժգին հրթիռակոծումը չորս ռազմական ուղղաթիռներից եւ Սու-24 գրոհայիներից: Քաղաքում կան զոհեր եւ վիրավորներ:

Մարտերը թեժանում են

Ժամը 18:00-ի դրությամբ հայկական զինված խմբերը քայլ առ քայլ Շուշիում չեզոքացնում էին ադրբեջանցիների դիրքերը: Մարտեր են գնում քաղաքի կենտրոնում: ՀՅԴ ՄՏԿ-ն հայտնեց, որ կեսգիշերն անց գրավված է քաղաքի մեծ մասը: Քաղաքում մնացած կրակակետերից շարունակվում է Ստեփանակերտի հրետակոծումը: Միաժամանակ գնդակոծությանը մասնակցում են Մի-24 ուղղաթիռները, օգտագործելով ՆՈՒՐՍ հրթիռներ: Ընդամենը տվյալներով, հայերը խփել են մեկ ուղղաթիռ: ■

Մոռանալ տարաձայնությունները, ղեկավարվել համազգային չափանիշներով

Խորհրդակցական ժողով Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում

Մայիսի 8-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում բացվեց հայ եկեղեցու թեմական առաջնորդների խորհրդակցական ժողով նվիրված «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի ստեղծման կազմակերպման հարցերի քննարկմանը:

Բացելով ժողովը, Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Առաջինն ասաց, թե ինքը եւ Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոս Գարեգին երկրորդը հայրապետական կոնդակներով կոչ են արել Հայոց եկեղեցու բոլոր թեմերին նեցուկ կանգնել Հանրապետության նախագահի հրամանագրին «Հայաստան» հիմնադրամը «դյանի կոչելու առնչությամբ»: Հիմնադրամը պետք է օժանդակի անկախության ամրապնդմանը, ասաց Վեհափառը, եւ ներկա հավաքի նպատակն է եկեղեցու նպաստը բերելու համատեղ ուժերի մշակել:

Հիմնադրամի նպատակի, խնդիրների, ինչպես նաեւ կառուցվածքային համակարգի ձեւավորման մասին հանգամանալից զեկուցումով հանդես եկավ փոխնախագահ, վարչապետ Գագիկ Հարությունյանը:

Տեղի ունեցավ գործնական եւ շահագրգիռ քննարկում, որի ընթացքում շոշափվեցին հարկման սկզբունքների եւ արժույթի դուրսբերման վերաբերյալ յուրաքանչյուր երկրի առանձնահատկություններին եւ օրենքներին համապատասխան դրամահավաքային ձեւերի ու գումարների փոխանցման եղանակների ճշգրտման եւ այլ հարցեր:

Հույս հայտնվեց, որ քննարկումները, որոնք կշարունակվեն երկու օր, կբերեն միասնական եզրահանգումների: ՀԿԼԾ

Վտանգավոր բախումներ Նախիջեւանի սահմանում

«Թուրան» գործակալության տվյալներով, մայիսի 6-ին հայկական կազմավորումները, զրահատեխնիկա օգտագործելով, լայնածավալ հարձակում են ձեռնարկել Նախիջեւանի Սադարակի շրջանի վրա: Ուժգին հրետակոծման են ենթարկվել շրջկենտրոնը եւ սահմանամերձ գյուղերը:

Գերագույն մեջլիսի նախագահ Հեյդար Ալիեւը Շահրիար գյուղում տեղի ունեցած հանդիպման ժամանակ հաղորդեց Հայաստանի եւ Թուրքիայի ղեկավարության հետ հեռախոսային բանակցությունների մասին: Անկարան մտահոգված է, որ ռազմական գործողությունները Ադրբեջանի եւ Հայաստանի միջեւ ծավալվել են Թուրքիայի սահմանամերձ շրջաններում: (Թուրքիայի եւ Ռուսաստանի միջեւ 1921 թ. մարտի 16-ին կնքված պայմանագրի համաձայն երկու պետությունները հանդես են գալիս Նախիջեւանի ինքնավարության երաշխավորողներ եւ կարող են միջամտել այնտեղ տեղի ունեցող կոնֆլիկտին: Մայիսի 7-ին Թուրքիայի նախկին վարչապետ Բյուլենդ Էջեւիթը հայտարարեց, որ «Թուրքիան պետք է միջամտի զինված կոնֆլիկտին եւ թույլ չտա երկրորդ Ղարաբաղ»:)

Նախիջեւանը մեղադրում է Հայաստանին էներգետիկական, հեռագրային, հեռախոսային եւ երկաթուղային շրջափակման մեջ:

Մինչդեռ, հայկական կողմը այդ հարձակումը գնահատում է որպես բռնամոլ կրակակետերը լռեցնելու գործողություն, քանի որ այնտեղից վերջին օրերի ընթացքում հրետակոծվում էին Արարատի շրջանի գյուղերը: Երեւանի տվյալներով, Նախիջեւանի կողմից մարտական գործողությունները իրականացնում են այդ ինքնավարության իշխանությունները: Հենց այդ պատճառով ոչ մի արդյունք չեն տալիս իրավիճակը կարգավորելու Հայաստանի եւ Նախիջեւանի ղեկավարության կողմից ձեռնարկվող ջանքերը:

Երեկ Հայաստանի արտգործնախարարությունը հանդես է եկել հայտարարությամբ, որում նշվում է, որ չնայած Հեյդար Ալիեւի ջանքերին, Նախիջեւանի պաշտոնական իշխանությունները չեն աղտոտվում Հայաստանի հետ սահմանամերձ շրջաններում գտնվող զինված կազմավորումների գործողությունների վերահսկողությունը: Ստեղծվել է չափազանց վտանգավոր իրավիճակ, նշվում է հայտարարությունում: Հայաստանի արտգործնախարարությունը նախազգուշացրել է, որ հայ-նախիջեւանյան սահմանում հակամարտության ծավալումը կարող է կոնֆլիկտի մեջ ներքաշել երրորդ կողմին եւ լրջորեն բարդացնել իրավիճակը շրջանում: ■

digitised by A.R.A.R.@

ԵԱՀԽ-ի ավագ պաշտոնյաների կոմիտե. Լեռնային Ղարաբաղ

Վերջերս խորհրդարանում, մանուլով թե հեռուստատեսությամբ տալ վիճաբանություններ են ընթանում 1992 թ. փետրվարի 28-ին Պրագայում եւրոպայի անվտանգության եւ համագործակցության խորհրդի նիստում ընդունված Լեռնային Ղարաբաղի կոնֆլիկտի կարգավորման վերաբերյալ որոշման շուրջը, որի տակ ստորագրել է նաեւ Հայաստանի Հանրապետության ներկայացուցիչը: Տույց տալու համար, թե ինչի՞ շուրջն է վեճը, տպագրում ենք այդ որոշման ամբողջական տեքստը, առանց մեկնաբանությունների:

1. ԵԱՀԽ-ի ավագ պաշտոնյաների կոմիտեն ծանոթացավ «Լեռնային Ղարաբաղի իրադրության կարգավորմամբ միջանկյալ զեկույցին»:

Ավագ պաշտոնյաների կոմիտեն

2. Խրախուսում է ներգրավված կողմերին անհապաղ զինադադար հայտարարել Ադրբեջանի Հանրապետության Լեռնային Ղարաբաղի շրջանում, որի բնակչությունը մարդու բոլոր իրավունքներից օգտվելու իր կամքն է արտահայտում, ներառյալ Հելսինկիի եզրափակիչ ակտում ամրագրված իրավունքները, եւ պահանջում կիրառել այն համաձայնությունները, որոնք ձեռք են բերվել 1992 թ. փետրվարի 20-ին Մոսկվայում տեղի ունեցած Ադրբեջանի, Հայաստանի եւ Ռուսաստանյան Ֆեդերացիայի արտգործնախարարների հանդիպման ժամանակ.

3. ընդգծում է այն հանգամանքը, որ ԵԱՀԽ-ի կողմից լիազորված անձանց շրջանում գտնվելու փաստը կօժանդակի գործուն զինադադարի հաստատմանը, եւ դիմում է շահագրգիռ կողմերին նրանց անվտանգությունն ապահովելու ուղղությամբ անհրաժեշտ քայլեր ձեռնարկելու խնդրանքով.

4. դիմում է շրջանի եւ այլ ներգրավված երկրներին Լեռնային Ղարաբաղում հակամարտող կողմերին զենք ու զինամթերք մատակարարելու վրա անհապաղ էմբարգո դնելու, այդ ուղղությամբ արված քայլերի մասին հակամարտությունների կանխարգելման կենտրոնին տեղյակ պահելու խնդրանքով.

5. խնդրում է ԵԱՀԽ-ի նախագահողին անհապաղ կապ հաստատել համապատասխան ռեսուրսներ ունեցող միջազգային եւ կամավոր կազմակերպությունների հետ Լեռնային Ղարաբաղի բնակիչներին, փախստականներին ու ներառյալ Հայաստանից եւ Ադրբեջանից տեղահանված մարդկանց մարդասիրական օգնություն հասկացնելու նպատակով.

6. խնդրում է ԵԱՀԽ-ի նախագահողին հրավիրել շահագրգիռ պետությունների ներկայացուցիչներին մարդասիրական օգնություն հասցնելու համար անհապաղ ապահով միջանցքներ ստեղծելու նպատակով.

7. խնդրում է ԵԱՀԽ-ի նախագահողին կապի մեջ մտնելով Հայաստանի, Ադրբեջանի, ինչպես նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի տեղական իշխանությունների հետ, անհրաժեշտության դեպքում Կարմիր Խաչի միջազգային կոմիտեի հովանավորությամբ աջակցել պատանդների փոխանակման գործին.

8. խնդրում է ԵԱՀԽ-ի նախագահողին կապի մեջ մտնելով Հայաստանի, Ադրբեջանի, ինչպես նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի տեղական իշխանությունների եւ ներկայացուցիչների հետ, անհրաժեշտության դեպքում Կարմիր Խաչի միջազգային կոմիտեի հովանավորությամբ, առաջադրվել սպանվածների դիակների վերադարձը ընտանիքներին եւ նրանց հուղարկավորությունն անհրաժեշտ պայմաններով.

9. ԵԱՀԽ-ի ավագ պաշտոնյաների կոմիտեն, փնտրելով խաղաղ եւ տեւական լուծում Լեռնային Ղարաբաղում ԵԱՀԽ-ի սկզբունքների, պարտավորությունների հիման վրա, ինչպես նաեւ հաշվի առնելով ներգրավված ժողովուրդների հավասար օրինական իրոները, կարծում է, որ բոլոր ներգրավված կողմերից պահանջվում է հեռեւյալը.

10. հարգել միջազգային պարտավորություններն ու միջազգային իրավունքը, մարդու իրավունքները հիմնված ԵԱՀԽ-ի սկզբունքների, պարտավորությունների վրա,

11. երաշխավորել ազգային փոքրամասնությունների եւ համայնքների իրավունքները ԵԱՀԽ-ի կառուցվածքում ամրագրված սկզբունքների հիման վրա,

12. հարգել թե ներքին, թե արտաքին սահմանների անձեռնմխելիությունը, որոնք կարող են փոփոխվել միայն խաղաղ մեթոդներով փոխադարձ համաձայնությամբ,

13. շրջանային բոլոր վեճերը լուծել փոխադարձ համաձայնությամբ,

14. բացառել տարածային պահանջները հարեւան պետությունների նկատմամբ, ներառյալ բնակչական քարոզչությունը, որը կարող է նպաստել նման տարածային պահանջների առաջացմանը:

ԵԱՀԽ-ի ավագ պաշտոնյաների խորհուրդը

15. խնդրում է շրջանի պետություններին, մասնավորապես Ռուսաստանին եւ Ղազախստանին, շարունակել ջանքեր գործադրել ԵԱՀԽ-ի կառուցվածքում եւ ԵԱՀԽ-ի սկզբունքների հիման վրա լիակատար եւ վերջնական զինադադար կնքելու, կողմերի միջեւ բանակցություններ սկսելու ուղղությամբ,

16. խրախուսում է բոլոր շահագրգիռ կողմերին, այդ թվում Լեռնային Ղարաբաղի տեղական իշխանություններին, Հայաստանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի ադրբեջանական բնակչության ներկայացուցիչներին, շարունակել երկխոսությունը: Առաջնահերթ հարցերի շարքում պետք է քննարկվի դիտորդների հարցը, որոնք պետք է վերահսկեն զինադադարի պայմանների կատարումը, փախստականների եւ տեղահանված մարդկանց անհետաձգելի կարիքների բավարարումը, նորմալ առեւտրական կապերի վերաստեղծումը եւ անկախ հանձնաժողովի ստեղծումը երրորդ կողմերի հնարավոր մասնակցությամբ, փախստականների եւ տեղահանված մարդկանց հետագա խնդիրները լուծելու համար,

17. խնդրում է ԵԱՀԽ-ի նախագահողին պատրաստ լինել մասնակցելու այս երկխոսությանը եւ կողմերի խնդրանքի դեպքում երկխոսությունն անցկացնել ԵԱՀԽ-ի հովանավորության ներքո,

18. խնդրում է ԵԱՀԽ-ի նախագահողին կապ հաստատել ԵԱՀԽ-ի անդամ երկրների կառավարությունների հետ զինադադարի պայմանների կատարումը վերահսկելու նպատակով, հնարավորության դեպքում դիտորդների խումբ ուղարկելու եւ այս խնդրում հանձնարարականներ տալու հարցի որոշման նպատակով.

19. կողմերի ուշադրությունը հրավիրում է Լեռնային Ղարաբաղի հարցում առաջընթաց ապահովելու նպատակով ԵԱՀԽ-ի մեխանիզմներն օգտագործելու հնարավորության վրա եւ այս կապակցությամբ խնդրում է ԵԱՀԽ-ի նախագահողին կազմել սահմանադրական հարցերի միջազգային վերահսկիչ հանձնաժողով.

20. խնդրում է ԵԱՀԽ-ի այն անդամ երկրներին, որոնք կարող են դրականորեն ազդել իրադրության վրա, ԵԱՀԽ-ի ավագ պաշտոնյաների հետագա հանդիպումների ժամանակ զեկուցել հակամարտության խաղաղ լուծման ուղղությամբ առաջընթացի մասին, մասնավորապես վերոհիշյալ հարցերի կապակցությամբ.

21. համաձայն է օգտակար նկատելու դեպքում, իրադարձությունների զարգացումը վերահսկելու նպատակով լրացուցիչ հանձնախմբեր ուղարկել Լեռնային Ղարաբաղ: ■

Թվում է, թե թեմաների ընտրության մեջ նեղություն կրող շաս լրագրողներ անհամբեր սպասում էին մինչեւ անցնի Երեւանխորհրդի կողմից սահմանված ժամանակավոր արգելքը եւ սեղանիկները կրկին հայտնվեն փողոցներում, որպեսզի գրելու մի կծու կամ թթու բան ունենան: Լրագրային միայն այս հեղեղն ընդդիմանալու ու ի պաշտպանություն սեղանիկների հանդես գալու ցանկություն է առաջանում:

Չնչին բացառություններով, բոլոր հայտարարությունները դեկլարատիվ կամ մակերեսային բնույթի են: Օրինակ, ոչ մի գույնի խաչի ներկայացուցչի էլ հարկավոր չէ դիմել համոզվելու, թե արտասահմանից ուղարկված մարդասիրական օգնությունը դժվար թե խմիչքների, ծխախոտի ու ծամոնի տեսքով լինի: Իսկ հենց սրանք են կազմում յուրաքանչյուր սեղանիկի տեսականու գերակշիռ մասը: Ուրեմն, ինչ նպատակ են հետապնդում այն գրգռիչ հայտարարությունները, թե իբր սեղանիկների վրա մեզ ուղարկված օգնությունն է վաճառվում...

Բայց ըստ կարգի: Հայտնի է, որ սեղանիկների ստեղծման գաղափարը պատկանում է Երեւանխորհրդի գործկոմի նոր ղեկավարությանը: Սկզբնապես փողոցային առեւտրի թույլտվություն ստանալն օրական 10-50 ռուբլի արժեր: Արգելքներն ընդամենը երեքն էին: Նախ, սեղանիկների վրա չորսից տեղական արտադրության ապրանք լիներ, վաճառողները պիտի չափահաս լինեին ու շրջաղաստը մաքուր պահեին: Յուրաքանչյուր ոք կարող է վկայել, որ այս երեք կանոններն էլ, մեղմ ասած, ոչ բոլոր դեպքերում պահպանվեցին: Ըստ գործող օրենսդրության, վաճառքի սահմանված կանոնների խախտման համար սեղանիկատերերը պիտի 10 ռուբլու չափով տուգանվեին... Մեկնաբանություններն, ըստ երեւույթին, ավելորդ են: Երեւանխորհրդի ղեկավարությունը դիմեց իր նախասիրած միջոցին, որը դատախազությանն անընդհատ այլեւայլ բեռներ հարուցելու հնարավորություն է ընձեռում: Ուրեմն, գիտակցաբար կրկին օրինախախտման դիմեցին ու սահմանեցին, որ պայմանների չկատարման դեպքում սեղանիկների վրա եղած ամբողջ ապրանքը պիտի բռնագրավվի: Հարց է, թե ո՞վ պիտի հետեւեր այս կարգի պահպանմանը: 400 ռուբլի ստացող քաղաքային ոստիկանները՞ը, որոնք ըստ երեւույթին դժվար թե իրենց թույլ տային, օրինակ, ամեն օր արտասահմանյան ծխախոտ գնել: Ոստիկանների հետ պայմանավորվելը շաս հեշտ է, նրանց գինը բնավ էլ քանկ չէ (ըստ որոշ սեղանիկատերերի պնդման՝ 25-50 ռուբլի): Իսկ ամեն սեղանիկից օրական ստացվող միջին շահույթը մոտ 10 հազար ռուբլի է կազմում...

Վերեւում թվարկված երեք արգելքներին ավելացնենք եւս մեկը՝ առանց թույլտվության վաճառքը: Ըստ երեւույթին, այստեղ էլ է քաղաքային ոստիկանների «մատը խառը», նրանց սահմանած գնացուցակները խիստ ցածր են Երեւանխորհրդի թույլտվության համար վճարվող այժմ արդեն փոփոխված գումարից (միջինը 200-300 ռուբլի):

Վերջին օրերին «Լրաբեր»ի հաղորդումներից տեղեկացանք, որ վերահսկման գործառույթն իր վրա է վերցրել նաեւ Երեւանխորհուրդը, որի պատգամավորները «սեղանիկային ռեյդեր» են անցկացնում (հույս ունենք, որ այս միջոցառումը «կամպանիական» բնույթ չի կրի): Ըստ Երեւանխորհրդի պաշտոնատարների, բռնագրավումները խիստ արդյունավետ են: Դրանից հետո մի երկու-երեք ամիս մաքուր են աշխատում:

Լուրերի մի նոր ալիքից խուսափելու համար Երեւանի գլխավոր ճարտարապետ Ռաֆայել Ղազարյանը հրամայական է տվել ոստիկանությանը՝ ոչ ոքի չթույլատրել սեղանիկներ դնել: Ինչպես ասում է Ղազարյանը, ինքը ոչ ոքի չի արգելում, ինքը միայն հրամայում է, որ ոչ ոքի չարգելեն

փելու համար պարզաբանենք, որ սեղանիկներից բռնագրավված ակտավորված աղբանոցն ուղարկվում է ծերանոց ու մանկատուն: Իսկ այն, ինչ ծերերին ու մանուկներին դրժվար թե օգտակար լինի ասենք խմիչքը կամ ծխախոտը, վաճառում են թիվ 154 խանութի հատուկ ստեղծված բաժնում: Սեղանիկներից այս կերպով ստացվող եւ թույլտվություններից գոյացող գումարները մուծվում են բաղաքի բյուջե: Առայժմ գոնե որեւէ մեկը, որեւէ լրագրող չի կարողացել հակառակն աղուցուցել:

Մի քանի անգամ հիշատակվեց «տեղական աղբանոցներ» արտահայտությունը ու հիմա երեւի պիտի փորձել փարատել «խաղաղ բնակչության» շրջանում տարածված այս մի մոլորությունն էլ: Մեր հասցեն ու հայրենիքն այլեւս Խորհրդային Միությունը չէ ու պիտի հրաժարվել, գոռոշնակ, Ուկրաինայում արտադրվող (ի դեպ, մեծ մասամբ ժամկետանց) խտացրած կաթերը տեղական աղբանոց համարելու իներցիայից: Հայտնի է, որ նախկին Խորհրդային Միության հանրապետությունների միջեւ պետական մատակարարումների նախկին համակարգը չի գործում այլեւս, իսկ թե ինչպես են այդ աղբանոցները հայտնվում մեր սեղանիկներին կփորձենք քիչ հետո անդրադառնալ:

Իրոք, որոշ սեղանիկների վրա հայտնվում են Հայաստանի արտադրության աղբանոցներ Էջմիածնի գյահածոների գործարանի տոմատի մածուկներ, հայկական կոնյակ եւ այլն: Ի՞նչ ասես այդ կաղակցությամբ արդեն ասվածից վերահսկողության անհրաժեշտությունից ու բացակայությունից բացի:

Նույն «Լրաբեր»ի հաղորդումներից տեղեկացանք, որ մի սեղանիկից բռնագրավել են օգնություն ուղարկված կաթի փոշով լի մի քանի դարկեր (կաթի փոշու եւ մանկական սննդի հարցին մտադիր ենք անդրադառնալ առանձին հրապարակմամբ):

Մի բան, որ երեւույթին, հրաշալի է, որ չենք կորցրել զարմանալու հատկությունը: Նախ, ի զարմանս մեզ, դարձեցինք, որ Հայաստանում վերավաճառք անվանված երեւույթը կա, որը զանազան «տուրիստի տներից» ու կոմիսիոն խանութներից այժմ փողոցներն է տեղափոխվել (ի դաշտանություն սեղանիկների եւս մի փաստարկ, փողոցներ տեղափոխվելով, միգուցե ի հաշիվ մրցակցության, այդ աղբանոցները զգալիորեն էժանացան ու մատչելի դարձան): Հիմա էլ զարմանում ու զայրանում ենք, որ Հայաստանում գողություն էլ կա, ընդ որում պետակա՞ն օղակներից...

Այս կաղակցությամբ մի արդեն կարծես բացահայտված հանցագործության մասին (աղբյուրն էլի ՆԳՆ հեռուստատեսային հոլովակներն են): Պիտի ենթադրել, որ սեղանիկների վրա վաճառվող բոլոր օղիներն ու շամպայնները, որոնց պիտակի վրա նշված է, թե իբր Թբիլիսիի գինու գործարանի արտադրանքն են, իրականում Երեւանի շամպայն-գինիների գործարանի արտադրանքն են: Առանց ՆԳՆ-ի հոլովակների էլ պարզ տրամաբանությունը հուշում է, թե օղին, որը Վրաստանում ավելի թանկ է Հայաստան չեն բերի վաճառելու: Վրաստանից այս խմիչքների վրա միայն մի հիշատակություն կա պիտակները, որոնք, որպես կանոն, խիստ անփույթ են փակցված: Իսկ միգուցե պիտակներն է՞լ Վրաստանից չեն մեր տարաների «ճարմինը ողջ լինի»: Ու շամպայն-գինիների գործարանում գործող մաֆիան միակը չէ: Նմանատիպ կլաններ են գործում գինու, ծխախոտի, հրուշակեղեն-մակարոնի կոմբինատում, պոլիվինիլացետատ գործարանում, որտեղ արտադրվում է անսահմանափակ պահանջարկ վայելող ծամոնի հումքը... Դժվար է փաստագիր հատատելը, որ այս ամենով միլիարդներ աշխատողներ կան, սակայն էլի չպիտի կորցնենք զարմանալու հատկությունը:

Ամենակարեւոր ու էական հարցը, ի վերջո ովքե՞ր եւ որտեղի՞ց են բերում սեղանիկների աղբանոցները: Իզուր է շարքային սեղանիկատերերին այս մասին հարցուփորձելը. «Քաղաքացիներն են բերում մենք էլ ընդունում ենք», «գակուռ ենք արել»... Պիտի փորձես էլի տրամաբանական հաշվարկներով առաջնորդվել: Դատելով նրանից, որ բոլոր սեղանիկների վրա նույն արդեն հիշատակված գերակշռող տեսականին է, պիտի որ այս ամենը մի քանի, ասենք երկու-երեք հոգու կամ ասոցիացիաների ձեռքում կենտրոնացած լինի: Նրանց հանդիպելն ու պարզաբանումներ ակնկալելն անհույս գործ է, խի՞ստ համեստ մարդիկ են... Էլ ավելի դժվար է պարզել այդ ասոցիացիաների պետական կառույցներին «ասոցիացվածության» ասիճանը: Մնում է բավականանալ շրթայի ավելի փոքր օղակներից, միջին սեղանիկատերերից ստացած տեղեկատվությամբ:

Ուրեմն, աղբանոցների չնչին մասն է իսկապես արտասահմանից բերվում: Օրինակ, Ռումինիայից կամ Բուլղարիայից են բերվում (ուշադիր եղեք) վաղուց ժամկետանց «կոլաներն» ու գարեջրերը: Մեծ մասը բերում են արդեն արտասահմանում դարձած նախկին Խորհրդային Միության հանրապետություններից, հիմնականում Մոսկվայից ու նավահանգստային քաղաքներից: Գրանները կատարվում են եւ բորսաներից, եւ պետական առեւտրից: Պիտի ենթադրել, որ այդ «համեստ անձնավորությունները» պետական կառույցներին քաջատեղյակ են: Սակայն բերում են, օգտագործելով իրենց անձնական կապերն ու գործող կառուցվածքները եւ ոչ պետական ճանապարհներով (հիշատակեցինք արդեն, որ չնայած որոշ տնտեսական պայմանագրեր դեռ գործում են, բայց մատակարարումների նախկին համակարգը վերացված է): Էլի գրեթե անհույս գործ է ենթադրելը, որ կառույցների մեջ գտնվող, բայց զարտուղի ճանապարհներով հարստացողներին հնարավոր է բռնացնել: Որպես կանոն, պետական առեւտրի համակարգում աշխատողներն անգամ ձեւակերպված չեն լինում իրենց սեփականությունը հանդիսացող ասոցիացիաներում...

Ուրեմն, մոտավորապես այսպես են սեղանիկներին հայտնվում ծխելն արգելող դեռ ռուսերեն մակագրություններով «Marlboro»ներն ու «Winston»ները:

Անմիջապես հարց կառաջանա, թե ի՞նչն է խանգարում, որ այս ամենը պետական ճանապարհով բերվի ու միայն մի վերավաճառողի հետ գործ ունենանք (գներն էլ ավելի էժան կլինեն): Նախադեպն արդեն կա առեւտրի վարչության կազմակերպած ինքնագնումներ: Սակայն Ռոմեոյի եւ Ջուլիետի պատմությունից ավելի տխուր է ինքնագնումների հետ կապված պատմությունը: Եւ հետո, պետական առեւտուրը թող գոնե առաջին անհրաժեշտության ապրանքներն ապահովի կարագը, շաքարավազը եւ այլն:

Ուզես-չուզես, ու երեխաներդ էլ ուզեն-չուզեն պիտի հաշտվեն, որ շոկոլադն այնուամենայնիվ առաջին անհրաժեշտության ապրանք չէ: Հասարակության մեջ սոցիալական շաս խորը շերտավորում կա ու պիտի ասամներդ սեղմած, ըմբռնումով ընդունես այդ սկզբունքը: Մեկը կարող է լիուլի օգտվել սեղանիկային բարիքներից, մյուսը դասապարտել այդ երեւույթը եւ այլն:

Հիմա սեղանիկների հետ կապված «չինիչ» առաջարկների վերաբերյալ: Խանութների դասակարգության պայմաններում դրանք ավելի անհեթեթ են դիտվում: Բազմիցս առաջարկվել է, որ փողոցային կեղտ ու մրի, արեւի տակ լինելու փոխարեն այդ ապրանքները տեղափոխեն խանութներում վաճառելու: Ապարդյուն, անհնարանք: Ըստ երեւույթին, էլի ընդհատակյա, ստորջրյա գործող ինչ-ինչ մեխանիզմներով է պայմանավորված այս հրաժարումը: Իսկ միգուցե ամեն ինչ ավելի պա՞րզ է ու քաղխորհրդին վճարվող գումարները շաս ավելի փո՞քր են խանութների վարիչների կողմից պահանջվածից...

Ուրիշ, բազմիցս ծեծված հարց, որ այդ սեղանիկները փչացնում են քաղաքի տեսքը: Քաղխորհուրդն այս կաղակցությամբ արեց հայտնի հայտարարությունը, ըստ որի զարնանից բազմաթիվ սեղանիկները պիտի վերափոխվեին միանման շարժական սայլակիկների: Հայտարարությունն առայժմ գործի չվերածելը քաղխորհրդի պաշտոնատարների կողմից պատճառաբանվում է մեծաքանակ բացակայությամբ, էլեկտրաէներգիայի անջատումներով... Հիմա արդեն քաղաքում երեւում են այդ սայլակիկները (այս նվազական-փաղաքշական «իկ» վերջածանցն անհեթեթ է դառնում, երբ պարզվում է, որ այդ «իկ»-երը 10 հազար ռուբլի արժեն): Բայց սեղանիկատերերը գնում են դրանք, կա Երքաղխորհրդի գործկոմի կարգադրությունը, ըստ որի մինչեւ հունիսի 15-ը առեւտուրը միայն այդ սայլակիկներով պիտի թույլատրվի: Հեռանկարային մտահոգություններ էլ կան, դրանց վրա ապակու տակ պիտի տեղեկանք դրված լինի, թե արդյոք վճարվա՞ծ է այդ օրվա կամ ամսվա համար, վաճառողի կրծքին էլ պիտի փակցված լինի լուսանկարը, թույլտվության համարը եւ այլն:

Սեղանիկներն այդքան դժվար կառավարելի չեն ու գուցե հարցը գներին էլ հասնի, ուղղակի քաղաքի շրջաններում տեր պիտի լինի:

... Հայրենադարձներից մեկը պատմում էր, որ իր գաղթական հայրը նախ հենց այսպիսի մի սեղանիկի տեր է դարձել (արտասահմանում սեղանիկները եկվորների մենաշնորհն են, սրանց վրա նաեւ խանութների վարձերից ցածր ու ավելի քիչ հարկեր են դրված, այդ պատճառով սեղանիկների վրայի ապրանքն ավելի էժան է), հետո նրա հայրը մեծացրել է առեւտուրը ու դարձել խանութի տեր, հետո՝ ձեռնարկության...

Սեղանիկները գրեթե անհրաժեշտություն են (ինչպես անհրաժեշտություն է այն, որ քայլել սովորելու համար երեխան նախ պիտի ծնկների վրա մամ գա): Միայն թե հաջորդ քայլերը պիտի լիքը խանութներն ու բարգավաճող ձեռնարկությունները լինեն: Դրանք առայժմ չկան, սակայն, այնուամենայնիվ, դեռ վաղ է ընդամենը սեղանիկային տնտեսական համակարգի մասին խոսելը...

ԱՆՆԱ ԽՍՐԱՅԵԼՅԱՆ

Ի՞նչ ենք սովորեցնում մեր երեխաներին

- Բալիկ, այսօր ի՞նչ ես սովորել մանկապարտեզում:

- Թաշկինակով նապաստակ պատրաստել...

Թվում է, ինչ մի արտասովոր բան կա մանկապարտեզից տունդարձի ճանապարհին մոր ու հնգամյա երեխայի երկխոսության մեջ: Սակայն կա եւ բազում մտորումների տեղիք է տալիս, քանզի այդ երկխոսությունը նույնությամբ կրկնվում է գրեթե ամեն օր: Ի՞նչ են ուսանում մեր մանուկները նախադպրոցական կրթական օջախներում: Ո՞ւմ ենք վստահում մեր երեխաների դաստիարակությունը՝ նրանց հանձնելով մանկապարտեզ:

Չտեսնելու չտանք, դրանք մեծ բացառություններով դպրոցների այն թույլ եւ միջակ շրջանավարտներն են, որոնք չկարողանալով ընդունվել որեւէ այլ բուհ, ինչ-ինչ եղանակներով ընկել են մանկավարժական նախադպրոցական ֆակուլտետը (սա լավագույն դեպքում), իսկ մեծ մասամբ այլ մասնագիտություններ ունեցող, կամ ընդհանրապես տասնավարտ տանտիկիններ են, որոնք իրենց տան մոտակայքում հարմար աշխատանք են գտել, առանց որեւէ նախապատրաստության եւ ցանկության. որպես կանոն, հոգնած, ջղագրգիռ, կիսագրագետ տիկիններ, որոնց դեմքից սարքվի ժպիտն իսպառ չքանում է ծնողների հեռանալուն պես: Դաստիարակության արվեստն այն առանձնահատկությունն ունի, որ որքան մարդը նրան քիչ է ծանոթ, այնքան այն ավելի հասկանալի ու հեշտ է թվում:

Չենք ուզում խոսել մանկապարտեզներում տիրող կիսատվահար վիճակի, ծեծի, անտարբերության, անմաքրության, գողությունների, շորթումների մասին: Դրանք մեծ ընդարկման եւ պետական հոգածության թառակա են: Ուզում ենք խոսել երեխաների խաղերի մասին: Եթե այդ բոլոր բացասական երեւույթները բազում օբյեկտիվ ու սուբյեկտիվ պատճառներ ունեն, երբեմն մանկավարժական կոլեկտիվների կամքից անկախ, ապա խաղերի ոլորտը նրանց լիակատար տնօրինության տակ է: Չէ՞ որ խաղերն ավելի մեծ դեր են կատարում երեխայի կյանքում, քան հեռագայում ընթերցանությունը:

Մանկապարտեզներում տիրում է համատարած գորշություն՝ մթին պատեր, հնացած նկարներ, երբեմ չփոփոխվող կահավորանք: Խաղալիքները, որպես կանոն, կողոպված են եւ դաստիարակների կողմից ալալրջորեն հսկվում են (դրանք ստուգողների համար են): Երեխաները ժամանակի մեծ մասն անց են կացնում աթոռների վրա զգաստ, ձեռքերը ետեւները նստած վիճակում (հատկապես ձմռանը): Տոների նախօրյակին տասնյակ տարիներ կրկնվող անհաջող ոտանավորները հարյուրավոր անգամներ փորձարկվելուց հետո մատուցվում են ծնողներին: Երեխաների ֆիզիկական դաստիարակության մասին խոսք անգամ լինել չի կարող (նրանց հիվանդանալու հաճախականությունը, որով հավանաբար առաջինն ենք աշխարհում, դրա անժխտելի ապացույցն է): Խոհանոցից ու սեփական զավակներից հոգնած այդ տիկինները հեքիաթներ գրեթե չեն պատմում: Ի՞նչ է մնում մեր երեխաներին՝ թաշկինակներով ստեղծագործել, միմյանց պատմել իրենց տան անցուդարձի մասին, փոխանակել վաս բառերի իմացության իրենց պաշարը, հիվանդությունների մանրեները եւ բոլորիդ հայտնի մի ջանները:

Դաստիարակության այս զորանոցային մթնոլորտը, որ ոչ մի լավ բան չի տալիս մեր երեխաներին, նրանց զրկում է անհատականությունից, հոգեկան աղքատություն ու դաժանություն սերմանում, մեռցնում նրանց ընդունակությունները: Ուստի, եկեք չզարմանանք, երբ մեր հրաշք նորածիններից հասունանում են գորշ միջակություններ, ցածր ընդունակություններով ծույլ, անպատասխանատու մարդիկ եւ, վերջապես, հանցագործներ: Նրանք մանուկ ծերունիներ են եւ վաղը դառնալու են մեր ապագա դասավորողներն ու երբեմ չեն ներ մեզ՝ դաժան մեծահասակներիս, իրենց մանկությունը խեղդաթարելու համար:

ԱՐՄԻՆԵ ՕՀԱՆՅԱՆ

Իրանի եռակողմ հանդիպումներում

Հայաստանը, որ էներգետիկ ռեսուրսների խիստ պակաս է զգում, Իրանից բնական գազ գնելու ցանկություն է հայտնել: Այս առաջարկությամբ է հանդես եկել Հայաստանի էներգետիկայի նախարար Սեդրուն Թաշչյանը Թեհրանում բանակցությունների ժամանակ: Ըստ Թաշչյանի առաջարկի, մինչեւ 1995 թվականը Իրանից Հայաստան պետք է առավի տարեկան 750 մլն խմ բնական գազ, իսկ 1995-2000 թվականներին ավելի շատ: Իրանի նավթարդյունաբերության նախարար պրն. Դոլան Ռեզա Աղազադեն այս հարցի առիթով ասել է, թե հուսով են, որ անհրաժեշտ հեռազոտություններից եւ ուսումնասիրություններից հետո կկարողանան Հայաստանին ապահովել ինչպես գազով:

Իրանի Իսլամական Հանրապետության նախագահի եւ Ադրբեջանի նախագահի պաշտոնակատարի միջեւ մայիսի 6-ին տեղի ունեցավ բանակցություններ: Առաջին փուլը: Պրն. Ռաֆսանջանին հիշատակեց, որ ըստ Իրանի Իսլամական Հանրապետության սահմանադրության, հարեւան իսլամական երկրները Իրանի հետ փոխհարաբերություններ հաստատելու հարցում արտոնություն ունեն եւ որ Իրանի ժողովուրդը առանձնակի սեր եւ համակրանք է տածում նոր անկախացած մուսուլմանական հանրապետությունների նկատմամբ: «Հույս ունենք, որ պատմության այս հատվածում կկարողանանք այդ երկրներին տրամադրել մեր արժեքավոր փորձը»: Իրանի Իսլամական Հանրապետության նախագահը Ղարաբաղյան խնդրին անդրադառնալով նշեց, որ Ղարաբաղում խաղաղություն եւ հանգստություն հաստատելը իրենց մարդկային եւ մուսուլմանական պարտքն են համարում եւ լրջորեն հետեւում են այդ հարցին: Այնուհետեւ Ադրբեջանի նախագահի պաշտոնակատար Յաղուբ Մամեդովն ասաց, որ Իրանի պատասխանատու շրջանակների Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջնորդության ուղղությամբ առաջին քայլերը կատարված են: «Հույս ենք տածում, որ Իրանի մասնակցությունը Հայաստանի եւ Ադրբեջանի պատվիրակությունների բանակցություններին դական արդյունքների կհանգեցնի»: Վերջում նա ցանկություն հայտնեց ամրապնդել եւ ընդլայնել երկու երկրների կապերը մշակութային, տնտեսական, քաղաքական եւ առողջապահական բնագավառներում: ■

Իրանի արտգործնախարար պրն. Վելայաթին մայիսի 6-ին Թեհրանում այցելեց Ադրբեջանի նախագահի պաշտոնակատար Յաղուբ Մամեդովին: Զրույցը վերաբերում էր կողմերին հետաքրքրող հարցերին, ինչպես նաեւ Ղարաբաղի խնդրին Իրանի միջնորդության դերին: Նախագահի պաշտոնակատարը, շեշտը դնելով երկու երկրների միջեւ գոյություն ունեցող հնուց եկող խորը եւ բազմակողմանի կապերի մասին, մատնանշեց դրանց ընդլայնման եւ ամրապնդման անհրաժեշտությունը: Նա շարադրեց գնահատեց շրջանի խնդիրների լուծման ուղղությամբ Իրանի անկեղծ, ջերմ, արտաքին ջանքերը: ■

Վեճերն ավարտվեցին «ձեռնամարտով»

Նստաշրջանների երկարատեւության յուրահատուկ ռեկորդ է սահմանում Կիրովականի քաղխորհուրդը, որն անցած մեկ ամսում ընդունել է ընդամենը մեկ ծանրակշիռ որոշում, օրինականության եւ հասարակական կարգի պահպանման մասին, մնացած ժամանակը տրամադրվել է նախագահի տեղակալների հաշվետվություններին ու դրանց շուրջ պատգամավորական բեւեռի (ՀՀԵ, ՀՅԴ, ժողովրդավարներ) վիճաբանություններին, փոխադարձ մեղադրանքներին, հիմնավոր ու վերացական արդարացումներին: Մանավանդ բուռն վեճեր են ծագել սղաստարկման գծով նախագահի տեղակալ Մայիս Խաչատրյանի հաշվետվության եւ ելույթների առթիվ, հարուցելով պատգամավորական բեւեռի դժգոհությունը, հատկապես առեւտրում տիրող անօրինականությունների վերաբերյալ:

Մայիսի 7-ի նիստում քաղխորհրդի պատգամավոր, արդարի նախկին տնօրեն Հրանտ Շահնազարյանի ելույթի ժամանակ (ժողովրդավարական բեւ) քաղխորհրդի գործկոմի անդամ, կրթության, գիտության ու դաստիարակության բաժնի վարիչ Հայկազ Մարգսյանի (ՀՀԵ անդամ, պատգամավոր չէ) վիճաբանությունն ավարտվեց դրսում բռնցքամարտի մի տեսակ ռաունդով, որին մասնակցեցին նաեւ «բաջակորով» այլ այրեր:

Զուգենալով մրցավարի դեր ստանձնել, խուսափելով վիրավորել նրանց «մարդական» արժանապատվությունը, դեղորի ինքնությունը բողնում ենք իրավասու մարմիններին, մանավանդ, որ անմիջապես դեղորի վայր ժամանեց քաղաքի գլխավոր դատախազ Գրիգոր Շահվերդյանը:

«Մրցամարտից» հետո տպրեր բեւեռի ներկայացուցիչները պահանջեցին հստակություն մտցնել հրավիրվածների հարցում, սահմանափակել նրանց միջամտությունը նստաշրջանին: Որոշվեց համապատասխան վերաբերմունք ցուցաբերելու համար Հայկազ Մարգսյանի հարցը քննել քաղխորհրդի գործկոմի նիստում, իսկ Հրանտ Շահնազարյանի հարցը՝ քաղխորհրդի նախագահության նիստում:

Մինչ ախոյան կողմերը կբուժեն իրենց մարմնական վնասվածքները, քաղխորհրդի նստաշրջանը շարունակվում է: Լիահույս լինենք, որ ի վերջո կհաղթի ամենն տեսակ կուսակցականությունից վեր արդարությունը:

ՄԱՆՎԵԼ ՄԻԿՈՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Քաղաքական

Վրաստանը կարող է մասնակցել արաբ-իսրայելական հարաբերությունների կարգավորման գործընթացին

Մենք բազմաթիվ հրապարակումներ էինք արել Միջին Արևելքում, մասնավորապես արաբ-իսրայելական կոնֆլիկտի հարթման մեջ Հայաստանի հնարավոր դերի մասին: Հայաստանի արտաքին քաղաքականության ձևավորման մեջ այն դեռևս որևէ արձագանք չի գտել: Սակայն ահա այդ նախաձեռնությունը կարծես թե անցնում է Վրաստանին: Այս մասին է «Независимая газета»-ի ապրիլի 21-ի հոդվածը:

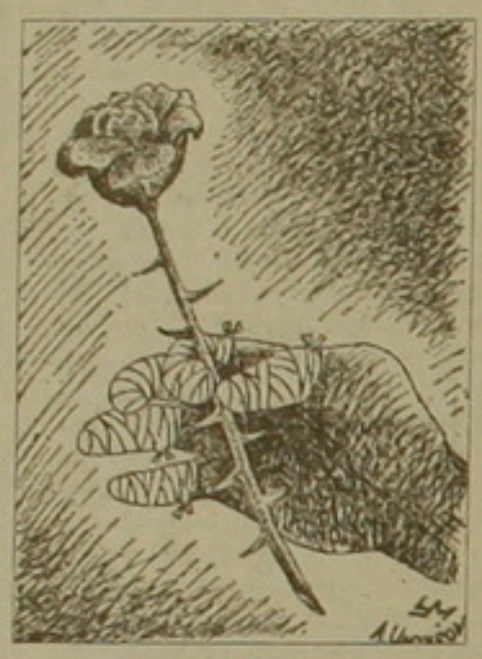

Աշխարհում Վրաստանի տեղի և նրա արտաքին քաղաքական հնարավորությունների ճիշտ օգտագործումը անտարակույս խոստումնալից կարող է լինել: Պարզվում է, որ Վրաստանը ժողովրդավարական սկզբունքներով զարգանալու դեպքում կարող է առանձնահատուկ դիրք գրավել համաշխարհային հիմնահարցերի լուծման մեջ, օրինակ արաբ-իսրայելական հարաբերությունների կարգավորման: Երկարամյա հակամարտության կարգավորումը Վրաստանի մասնակցության գաղափարը, Հունաստանում կայացած Միջերկրածովյան պետությունների համաժողովի ժամանակ, նրա վարչապետ Թենգիզ Սիգուային «նվիրեցին» արաբական մի քանի երկրների ներկայացուցիչներ: Համաժողովում խոսքը գնում էր ոչ այնքան Վրաստանի, որքան Էդուարդ Շեւարդնաձեի մասին: Հնարավոր է, արաբներին գրավել են այդ մարդու դիվանագիտական փորձն ու հեղինակությունը: Բնական է, որ Շեւարդնաձեն անմիջապես հետաքրքրվեց այդ գաղափարով: Արտգործնախարարության միջանցքներում խոսում են, իբր, երբ Շեւարդնաձեն այդ մասին լսեց, նրա աչքերը փայլատակեցին: Ինչ նախադրյալներ ունի Շեւարդնաձեն այդ բանակցություններին մասնակցելու համար, բացատրելու կարիք չկա: Իսկ ինչ վերաբերում է Վրաստանին, ապա սա արդեն բոլորովին այլ հարց է:

Քաղաքական-դիվանագիտական շրջանակներում ընդունված է, որ արաբ-իսրայելյան հակամարտությունն ունի ոչ միայն քաղաքական, այլեւ ազգային-կրոնական բնույթ: Ավելի լայն առումով, դա զարգացած եւ զարգացող երկրների հակամարտության դրսեւորում է: Այդ հակամարտությունն ունի նաեւ «Հյուսիս-Հարավ» անվանումը: Իր աշխարհաքաղաքական դիրքով Վրաստանը գտնվում է հենց այդ հակամարտության սահմանագծում, եւ դրանից բացի Վրաստանը միշտ էլ եղել է հյուսիսի եւ հարավի քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային խաչմերուկը: Վրաստանը մի տեսակ բուֆերի դեր է տարել, որտեղ բախվել են այդ երկու աշխարհները:

Մինչեւ ԽՍՀՄ փլուզումը այդ դիսի բուֆերային երկիր էր Թուրքիան: Սակայն ԽՍՀՄ փլուզումից հետո բախվեցին Թուրքիայի եւ Իրանի շահերը նախկին ԽՍՀՄ մահմեդական հանրապետությունների համար, այսինքն Թուրքիան կորցրեց իր չեզոքության կերպարը: Դրանից բացի, Թուրքիան եղել եւ մնում է մահմեդական երկիր:

Հայաստանը, որպես քրիստոնեական եւրոպականացված պետություն, նույնպես կարող էր հյուսիսի եւ հարավի միջեւ բուֆերի դեր կատարել: Հայաստանի աշխարհաքաղաքական դիրքը լիովին համապատասխանում է այդ դերին: Սակայն Հայաստանը Ադրբեջանի հետ հակամարտության մեջ մտավ Ղարաբաղի համար: դրանով իրեն հակադրելով իսլամական աշխարհին: Եւ երկրորդ, Հայաստանը դարձավ ԱՊՀ անդամ, դրանով Ռուսաստանի ազդեցության ոլորտում գտնվելու իր համաձայնությունը տալով: Դա նրան զրկեց երջանում չեզոք դրսի լինելու հնարավորությունից: Իսկ քրիստոնեական Վրաստանը, Ասիային մոտ գտնվելով, կարող է դառնալ երկու աշխարհների ոչ թե բախման, այլ շահերի միաձուլման տեղը, այսինքն Վրաստանը կարող է հանդես գալ «կայունության կամուրջի» կամ «երջանի Շվեյցարիայի» դերում: Արաբ-իսրայելական բանակցություններին մասնակցելը կնշանակի արդեն, որ Վրաստանը ստանձնում է իր այդ դերը: Իր հերթին, շահագրգիռ կողմերի համաձայնությունը աշխարհի հանրության կողմից Վրաստանի առաքելության ճանաչումը կլինի:

Այդ դեպքում հանրապետության օգուտն ակնհայտ է. մեծ քաղաքականություն մտնել գործելը, հեղինակավոր չեզոքի կարգավիճակ ձեռք բերելը, Ռուսաստանի ազդեցության ոլորտից դուրս գալը, վալյուտայի ներհոսքը եւ այլն: Սակայն, միեւնույն ժամանակ, առաջանում են բազում հարցեր, որոնք շատ լուծում են դահանջում: Առաջին հերթին դա վերաբերվում է ներքին անկայունությանն ու Հարավային Օսիային: Եթե ներքին անկայունությունը, ամենայն հավանականությամբ, շուտով կվերանա, ապա հարավային Օսիայի հարցի լուծումն անհամեմատ ավելի մեծ ուժ ու երկար ժամանակ է պահանջում: Հարավային Օսիան կարծես ստուգում է Վրաստանի համաշխարհային հարցեր լուծելու «մասնագիտական պիտանիությունը»: Մյուս դժվարությունը ֆինանսա-տնտեսական է: Անշուշտ, Վրաստանի տարածքում միջազգային համաժողովների անցկացումը ահռելի եկամուտներ կբերի հանրապետությանը, սակայն դրանք ստանալու համար նախ պետք է ներդնել որոշակի միջոցներ, որոնք Վրաստանը դեռեւս չունի:

Յուրաքանչյուր հարցերից մեկն էլ այն է, որ Վրաստանը, չնայած հակասեմականության կատարյալ բացակայությանը եւ վրացական հրեաների շնորհիվ Իսրայելի հետ մշակութային զարգացած կապերին, դեռեւս պաշտոնական հարաբերություններ նրա հետ չունի:

Սակայն նշված բոլոր հարցերն էլ լուծելի են եւ դրանք դժվար թե սպիտեն Վրաստանին եւ նրա կառավարությանը հրաժարվել «երջանի Շվեյցարիա» դառնալու հեռանկարից:

■

Հայ խորհրդարանականները Միչիգանում

Միչիգանի էն Արբոր համալսարանի հայագիտական ծրագրի կենտրոնից Մոդ Ս. Մենդելը հաղորդում է.

Հայաստանի խորհրդարանի երեսուներեք անդամներ Վիգեն Խաչատրյանն ու Պետրոս Քալաֆյանը ապրիլի 30-ին եւ մայիսի 1-ին այցելեցին Միչիգանի նահանգ, ժամանելով Տորոնտոյից: ՌԱԿ Կենտրոնական վարչության անդամ Երվանդ Ազատյանի ուղեկցությամբ նրանք առաջինն այցելեցին Լենսինգ նահանգի, վարչական կենտրոն, որտեղ ընդունվեցին Ներկայացուցիչների տան (նահանգային խորհրդարան) անդամ Ջոն Ժանյանի կողմից, որը հյուրերին առաջնորդեց խորհրդարանի նիստերի դահլիճ, որտեղ այդ պահին քննարկվում էր նահանգի բյուջեն: Խորհրդարանի խոսնակ Լուիս Դոդոքը բարի գալուստ մաղթելով հյուրերին նրանց առաջնորդեց ամբիոնի մոտ, ներկայացնելով պատգամավորներին: Նրանք ականատես եղան դեմոկրատական եւ հանրապետական խմբակցությունների բուռն բանավեճին բյուջեի կաղակցությամբ:

Լենսինգից հեռանալուց առաջ հայ պատգամավորներն այցելեցին նաեւ նահանգապետի գրասենյակը, եւ նրա բացակայության ընդունվեցին նահանգապետի աշխատախմբի ղեկավար Դեյվիդ Պերոյի կողմից:

Այնուհետեւ անցան Դետրոյտ, որտեղ Մասկո ընկերության կենտրոնում նրանց ընդունեց Ալեք Մանուկյանը: Առիթից օգտվելով նրանք շնորհակալություն հայտնեցին պրն. Մանուկյանին եւ նրա դստեր Լուիզ Մանուկյան-Սիմոնին, ՀԲԸ Միության խողովակով Հայաստանի համար կատարած նրանց օժանդակությունների համար: Ճաշի սեղանի շուրջ նրանց միացավ նաեւ Ռիչարդ Մանուկյանը Մասկոյի տնօրեն ժողովի նախագահը, որի հետ հայ պատգամավորները քննարկեցին Հայաստանի տնտեսական զարգացման հեռանկարները:

Նույն երեկոյան ՀԲԸՄ-ի Ա. Մանուկյան դպրոցի փոքր դահլիճում ՌԱԿ եւ ԹՍՄ տեղի ղեկավարության հետ նախատեսված հանդիպումը վերածվեց բազմամարդ հավաքի: Մեծ էր հետաքրքրությունը հայ պատգամավորների նկատմամբ: Այդ հետաքրքրությունն ավելի մեծ թվով մարդկանց էր բերել հաջորդ ուրբաթ օրը, նույն դպրոցի մեծ հանդիսասրահում կայանալիք ժողովրդային հանդիպմանը:

Վ. Խաչատրյանն ու Պ. Քալաֆյանը խոսեցին արցախյան հիմնահարցի, մինչեւ վերջին սանտիմետրը արցախյան հողը պաշտպանելու մասին, կոնֆլիկտի քաղաքական ճանապարհով լուծման անհրաժեշտության, Հայաստանի տնտեսական վիճակի, կառավարման համակարգում գոյություն ունեցող դժվարությունների, օրենքների անբավարարության, իրավապահության ոլորտի թերությունների եւ հարակից հարցերի մասին: Վերջում նրանք պատասխանեցին ներկաների բազմաթիվ հարցերին, որոնք ընդգրկում էին Հայաստանի արտաքին քաղաքականության խնդիրներից մինչեւ ներքին դժվարություններին վերաբերող պրոբլեմներ: Երկու պատգամավորներն էլ ընդգծեցին, որ Հայաստանը ոտքի կկանգնի սեփական ուժերի վրա հենված, որպեսզի կարողանա զարգանալ որպես ուժեղ եւ հասալիորեն ոամկավարական երկիր:

■

Բանավեճ

Երբա՞լ մարդոց կոյտին մէջ լռելյայն.
Օտար մրնայ իրենց ցաւին, գիտութեան.
Երբալ տգէտ. խօլ. համը՞ր. կոյր յաւիտեան...

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՎԱԿ

Ինձ թվում է, «Երկիր» օրաթերթը կարող էր 1992 թ. ապրիլի 11-ի համարում Մերուժան Հարությունյանի «Ամենանենգ ու ամենախարդախ դերբայը» հոդվածը 30 հազար օրինակով բազմացնելուց առաջ իրեն հարց տալ տրե՞մ, թե՞ չտրվարդեն Թումանյանը հոդվածներում չի գրում. «**նոպատակ դրի... բերեմ**» (*«Պայծառ էջեր»*), «***կարող պատահի***» (*«Մեր ցավը»*), կամ «**չեն կարող պարտակեն**» (*«Հոբելյանի դեմ»*), այլ գրում է. «**նոպատակ դրի բերել**», «**կարող է պատահել**» եւ «**չեն կարող պարտակել**»...

Թումանյանի կամ Աբովյանի երկերում, չգիտեմ, կա՞ արդյոք անորոշ դերբայով հրամայական (իսկ ի՞նչ է եղել որ), բայց կուզենայի, որ անորոշ դերբային խիստ ռուսական կողմնորոշում տալուց առաջ որոշ. կամ ինչ ձեւով հոդվածի հեղինակն է էլի առաջարկում տրե՞ս, թե՞ չտրես. իր իրավունքն է: Բայց իրո՞ք «գերադասիվ» Մասեհյանը «կուրորեն» է պատճենել «լինել, թե՞ չլինել»ը (To be or not to be-ն) եւ «**թարգմանական հրեշ ներմուծել**» հայերեն: Պրն. Հարությունյանը պատճառաբանում է, թե անգլերենի բայը դիմազուրկ է: Երբ որոշ ժամանակաձեւեր դիմազուրկ բայով են դրվում, դա չի նշանակում, թե անգլերենը հնարավորություն չունի հետաքրքրական ձեւի միջոցով արտահայտել ցանկացած իմաստ:

Իսկ Մասեհյանի համար դժվար չէր դանենարքցի Համլետին դարձնել, ասենք, պոլսեցի. ըլլա՞մ, թե՞ չըլլամ կամ ըլլա՞ս, թե՞ չըլլաս: Հոդվածագիրն ավելի է ճգտում Համլետի «որտեղացի» լինելը. «**մեր փողոցի Թոմասն, օրինակ, էսպես կասեր. «Արա, դե հմի ի՞նչ անես, ըլնե՞ս, թե՞ չըլնես»**»:

Թարգմանությունը հանգիստ թողնենք: Անորոշ դերբայի շարահյուսական իրավունքները ոտնահարելու կոչ անող հոդվածագիրը խորհուրդ է տալիս դժվարանալու դեպքում դիմել բարբառին (ե՞տը): Բարբառը բարբառ է, գրական լեզուն գրական լեզու: Մեկը մյուսի մեջ «ներխուժումը» անոյշման պատճառաբանված: Էս ու էն-ի սիրահար ու Հարությունյանը վերանայեր իր «**Թումանյանի կամ Աբովյանի մոտ**» բառակապակցությունը:

Զարմանում եմ, թե ինչպես է գրաբարով ստեղծված գրականությունը խուսափել հոդվածագրի քննադատությունից (որ. «**Գնել բազատրել կամի, եւ զքեզ սպանանել. (...) զիարդ մարթասցիս ապրել**» (Փավստոս Բյուզանդ), եւ ոչ «... **բազատրէ կամի եւ զքեզ սպանանէ կամի կամ մարթասցիս ապրէս**»:

Իսկ ինչպե՞ս լուր տանք Նարեկացուն, որ կողի չընկնի ու բարի լինի մի փիչ կարգի բերել իր «Մաշտյանը» (թող ների ինձ Նարեկացին):

Թե՞ Նարեկացին էլ էր Տերյանի նման «**ռուսների ծուղակն ընկել**»: Ես մեջ եմ բերում հոդվածից. «**Տերյանն էլ էր ծուղակն ընկել ու գրել «հեռանալ, մոռանալ, չխորհել, չհիշել»... Ի՞նչ աներ խեղճ տղան, անընդհատ ռուսների մեջ էր, ազդվել էր...**»: Դե լավ, մի կերպ համաձայնենք, որ Նարեկացու բանաստեղծության մեջ ինչ-որ հրաշքով կարող էր ընկնել Կիեւյան Ռուսիայի շուրջը, բայց ռուսական շուրջին ինչպե՞ս հասավ Մեսրոպ Մաշտոցին ու Սահակ Պարթեւին, որ նրանք հայերենով առաջին նախադասությունը (ի հեճուկս պրն. Հարությունյանի) թարգմանեցին ու գրել տվեցին այդ ամենանենգ ու ամենա-

Լինե՞մ, թե՞ չլինեմ.

Խոսակցական կամ գրական լեզուները բաժանում են իրենց կրող ժողովուրդների ճակատագրերը: Արեւելահայերենը վերջին երկու-երեք հարյուր տարվա ընթացքում անընդմեջ շփվել է ռուսերենի հետ եւ, բնականաբար, ազդվել նրանից: Լավ է դա, թե վատ, դժվար է վերին ճշմարտության տեսքով ասել. դա իրողություն է եւ հատուկ աշխարհի շատ լեզուների: Այսօր Հայաստանը դուրս է գալիս Ռուսաստանի ուղղակի թելադրանքի տակից եւ, բնականաբար, այն պիտի անդրադառնա լեզվի վիճակի վրա: Նոր տեղաշարժեր պիտի լինեն լեզվում, հին շատ պատճեններ պիտի դեն նետվեն: Այս հարցերի մասին էր «Երկիր» օրաթերթում ապրիլի 10, 11, 14-ին հրապարակված «Արեւելահայ գրական լեզվի ներկա վիճակը» հոդվածաշարը ֆիզիկոս, գրող, թարգմանիչ Մերուժան Հարությունյանի ստորագրությամբ: Ստորեւ տպագրվող պատասխանը հակադրվում է դրան եւ յուրահատուկ կերպով շարունակում բանավեճը:

Հարությունյանը վերանայեր իր «**Թումանյանի կամ Աբովյանի մոտ**» բառակապակցությունը:

Զարմանում եմ, թե ինչպես է գրաբարով ստեղծված գրականությունը խուսափել հոդվածագրի քննադատությունից (որ. «**Գնել բազատրել կամի, եւ զքեզ սպանանել. (...) զիարդ մարթասցիս ապրել**» (Փավստոս Բյուզանդ), եւ ոչ «... **բազատրէ կամի եւ զքեզ սպանանէ կամի կամ մարթասցիս ապրէս**»:

Իսկ ինչպե՞ս լուր տանք Նարեկացուն, որ կողի չընկնի ու բարի լինի մի փիչ կարգի բերել իր «Մաշտյանը» (թող ների ինձ Նարեկացին):

Թե՞ Նարեկացին էլ էր Տերյանի նման «**ռուսների ծուղակն ընկել**»: Ես մեջ եմ բերում հոդվածից. «**Տերյանն էլ էր ծուղակն ընկել ու գրել «հեռանալ, մոռանալ, չխորհել, չհիշել»... Ի՞նչ աներ խեղճ տղան, անընդհատ ռուսների մեջ էր, ազդվել էր...**»: Դե լավ, մի կերպ համաձայնենք, որ Նարեկացու բանաստեղծության մեջ ինչ-որ հրաշքով կարող էր ընկնել Կիեւյան Ռուսիայի շուրջը, բայց ռուսական շուրջին ինչպե՞ս հասավ Մեսրոպ Մաշտոցին ու Սահակ Պարթեւին, որ նրանք հայերենով առաջին նախադասությունը (ի հեճուկս պրն. Հարությունյանի) թարգմանեցին ու գրել տվեցին այդ ամենանենգ ու ամենա-

Գերագույն խորհրդի ընդունած մի քանի օրենքների մասնակի թերությունների մասին

Հասարակական հարաբերությունների արմատական բարեփոխումների մեր ժամանակաշրջանում անհրաժեշտ է իրավունքի դերը հասարակական կյանքում: Ակնհայտ է, որ իրավական պետության ստեղծումը, շուկայական եւ այլ հարաբերությունների ձեւավորումը եւ զարգացումը անհնար է առանց համապատասխան իրավական հիմքերի: Սա օրինաչափ երեւույթ է եւ պայմանավորված է իրավունքի կարգավորիչ հատկությամբ: Հասարակական կյանքի մի շարք կարեւոր բնագավառներում, այդ թվում եւ տնտեսական ու քաղաքական հարաբերություններում, չկա ավելի արդյունավետ կարգավորիչ, քան իրավունքը, որի միջոցով կարելի է հասնել բնականոն հասարակական հարաբերությունների ձեւավորմանը եւ զարգացմանը:

Այս առումով անհրաժեշտ է Գերագույն խորհրդի դերը, որը կոչված է իրավական կարգավորման անհրաժեշտությունը պահանջող հասարակական պահանջմունքները «փոխադրել» իրավական լեզվի, որը սկսվում է նորմատիվ ակտ ընդունելու մասին որոշումից եւ դրա նախագծի մանրամասն մշակումից:

Օրենսդրի կողմից ընդունվող նորմատիվ ակտերով կարգավորվող հարաբերությունների բնականոնությունը, կայունությունը եւ պարզությունը մեծաթես կախված է նորմատիվ ակտերի որակից: Վերջինիս եւ կարգավորվող հարաբերությունների արդյունավետության կապը ուղիղ համեմատական է:

Այս տեսանկյունից դիտարկելով Գերագույն խորհրդի օրենսդրական գործունեությունը, պետք է նշենք, որ այն դեռեւս պահանջվող բարձրության վրա չէ: Օրենքների նախագծերի մշակումը բարդ գործ է, շատ դժվար է, զուցե եւ անհնար, անթերի օրենքներ ստեղծելը, քանի որ դրանցով կարգավորվող հարաբերությունները բարդ են եւ անհնար է հաշվարկել օրենքի կիրառման բոլոր, այդ թվում նաեւ բացասական հետեւանքները:

Միաժամանակ դժվար է որեւէ արդարացում գտնել օրենքներում հանդիպող այնպիսի թերություններին, որոնք օրենքների մշակման եւ ընդունման փուլերում կարելի էր հեշտությամբ վերացնել: Վերլուծելով Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի կողմից վերջերս ընդունված առավել կարեւոր երկու օրենքները «Բնակչության զբաղվածության մասին» եւ «Շեռնարկությունների եւ ձեռնարկատիրական գործունեության մասին», հանգում ենք այն եզրակացությանը, որ այս օրենքներում տեղ են գտել թերություններ, որոնք կարող էին եւ չլինել օրենքների նախագծերի մշակ-

digitised by A.R.A.R.@

ձեր Համո

խաղդախ դերքայով. **«Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ»**: Քերականների հավերժական վեճին եմ բողնում անդեմ նախադասության ընդհանրողես լինել-չլինելու. դրա թե՛ իմաստաբանական, թե՛ ձեւային վերլուծությունը. ինչպես նաեւ այն «սանչելի» տեսակետը (այդ խորհակը մի անգամ էլ մեր ուղղագրության վրա է փչել. եւ Չարենցը լավ էլ բնորոշել է. թե մեր լեզվի մեջ այն ինչ է արել-բողել). ըստ որի նման կարգի նախադասությունները

«ոչ միայն հայերեն չեն. այլեւ նախադասություն չեն. ֆանզի բայ չունեն»: Մի՞թե: Եւ այսքան հեշտ անորոշ դերբային զրկում ենք բայի կարգավիճակից. անորոշ դերբային էլ **«մեր գրական լեզվի ամենախարդախ. ամենանենգ. ամենասոր ներկայացուցչի»** դիտակ կոչելիս (տեսնես էդ անասվածը էգ է. թե՞ արու. դեռ բայի նման էլ ժիսական մասնիկ է ստանում. սեռ ու բայածանց):

Պրն. Հարությունյանը գրում է. **«Լեզվի հարցում միակ ու գերագույն չափանիշը բարքառն է եւ մեր գրական լեզվի համար Արարատյան բարքառը: Գրական լեզվի հիմականական ձեւերը շեղվել են իրենց ծնող բարքառի՝ Արարատյան բարքառի հիմականական ձեւերից. սա է անբույլատրելին ու ողբերգականը»**: Նախ. արեւելահայ գրական լեզվին մոտ են ոչ միայն Արարատյան բարքառի խոսվածքները. այլեւ հյուսիս-արեւելյան բարբառախմբի մյուս խոսվածքները: Եւ հետո. ես դատկերացնում եմ. թե ինչ խառնաբփոթ կլիներ. եթե ամեն ոք վկայակոչեր իր բարքառը. իսկ Կոնդի լավ տղերքն արգասվածներից դահանջեին խոսել իրենց ժարգոնին հատուկ ձեւվածքներով:

Գրական լեզուն բարքառի հետ նույն հարթության վրա գտնվող իրողություն չէ. այն ձեւավորվում է բարքառի հենքի վրա. հարստանում է բարքառային կառուցվածքներով. բառաղաբարով եւ հնչյունահամակարգով. սակայն երբեք իր ծավալով չի նույնանում բարքառի հետ: Նրա հետաղարձ հայացքը բարքառին ավելի բաս ոճական բնույթ ունի. քան հիմականական:

... Սակայն «ամենանենգ ու ամենախարդախ» դերբայի շուրջ մենախոսությունն ընդամենը ինտերմեդիան է. Մերուժան Հարությունյանը «Երկիր»ում երեք գործողությամբ միտներիա է սարքել («Գոյականբվական կամ «երկու քթեր. երեք ձվեր». 10 ապրիլի եւ «Հայոց լեզվի ամենաղժբախտ բառը», 14 ապրիլի): Միտներիա. որի լեզվից բվում է. թե Աբովյանից հետո արեւելահայոց գրական լեզուն ոչ մի փոփոխություն չի կրել. որ գեղարվեստական գրականությունը. լեզվագիտությունն ու դարբերական մամուլը (մանավանդ Նալբանդյանն ու Նազարյանը) միայն ջուր են ծեծել: «Ջհանդամ»ով ու «մեյդան»ով խոսելով արեւելահայ գրական լեզվի **«ծանր հիվանդ լինելու»** մասին. նա հիմականական կանոններ է սահմանում ակնհայտորեն անիրազեկ լինելով լեզվի զարգացման ոչ միայն ներկա. այլեւ նախորդ փուլերին: Թերեւս Մերուժան Հարությունյանի 4-րդ հոդվածն արդեն կամփոփի բարբառա-խոսվածքաժարգոնային էսդերանոյի կանոնները:

Ուրեմն. գոյականով եւ բվականով դրված լրացում-լրացյալի համաձայնության մասին կանոններ հորինող վարդետը գրում է. **«Ասածներս ճիշտ է»**: Թե՞ **«ասածներս ճիշտ են»** ձեւն էլ է օտար կաղապար. եւ ենթակայի ու ստորոգյալի բվային համաձայնություն ասվածն էլ հայ հիմականները բերեւս բոլշեւիզմի հետ են ներմուծել Հայաստան: Պրն. Հարությունյանն ըստ երեւույթին լսել է. բայց լավ տեղը չի բերել. թե որոնք են մեր խոսքերում գործածվող անհարկի ռուսերեն կապարները. եւ հայտնագործում է. որ **«երկու քթեր. երեք ձվեր»** կապարներն էլի հյուսիսից փչած քամիներն են բերել: Նախ ասեմ. որ պրն. Հարությունյանին հարկ է մի քիչ խորանալ նաեւ ռուսերենի մեջ. որովհետեւ. քարսի նման. գոնե արական (եւ մասամբ՝ չեզոք սեռի) գոյականները մեկից մինչեւ չորս բվականների հետ եզակիով են դրվում ռուսերենում (դեռ չեմ ասում. որ բոլորովին էլ ոչ ուղղականով): Իսկ գրաբարում. եթե մի բվականի հետ գոյականը դրվել է միմիայն եզակի. ապա երկու. երեք. չորս բվականների հետ գոյականները դրվել են միայն հոգնակի: Ժամանակակից հայերենը մեկից բարձր բոլոր դասական բվականների հետ գործածվող գոյականներին տվել է իրավունք՝ դրվելու թե՛ եզակի. թե՛ հոգնակի (ոչ պատահականորեն. այլ խիստ պատճառաբանված՝ բայի իմաստով եւ բնլադրված՝ բվով):

Հոդվածագիրն օրինակ է բերում Թումանյանից. **«երկու որբեր. քույր ու ախպեր»**: Ես էլ Թումանյանից բերեմ. **«Հազար ու մի կրակ ու ցավ. հազար ու մի հոգսեր ունեմ»**: Ի՞նչ վիճես. երբ ոչ միայն անիրազեկությունն ու անիրավասությունը. այլեւ նեոգավառակությունը. նեոֆաշուրիզմն ու նեոդոլեսկոլսականությունը տարուկ տեղ են գտել մեր կյանքում վերից վար:

Ինչ վերաբերում է հայոց լեզվի **«ամենաղժբախտ բառին»** «**կարամ**»ին. որին **«վոնդել ենք. իսկ խորթ ու հարազատ զավակներին պահել»**. ապա նա ամենեւին ողբալու ու հեծեծալու կարիք չունի. որովհետեւ սկիզբ է տվել ավելի արդյունարար **կարողական** բային (գրաբարյան **կարել** բայը. որն անցյալ կատարյալում ուներ **կարաց** հիմքը. դարձել է **կարողական**. որն. ի դեպ. որքան էլ դրն. Հարությունյանը զզվի անորոշ դերբայից՝ բայական կառավարման բոլոր օրենքներով պահանջում է ուղիղ խնդիր անորոշ դերբայով: Խնդալու կամ լալու. կարծեմ. դատճառ չիք:

Այնուհետեւ կարդում ենք. **«Արարատյան բարքառն անորոշ դերբայով է կազմում սահմանական եղանակի անցյալները՝ «խաղացել եմ (էի. էիր. էինք. էիք. էս. է)»**: Ի դեպ. մեջբերումը անելիս չփորձեցի ուղղել նոր ուղղագրական սխալը եւ գոնե հերթականությամբ դասավորել օժանդակ բայերը եւ լրացնել բաց թողնվածը: Ուրիշ բան ունեմ ասելու: Ախր. սիրելի դրն. Ֆիզիկոս. ինչպե՞ս եք անորոշ դերբայի մասին կանոններ հորինում. երբ չեք կարողանում անորոշը տարբերել վաղակատար դերբայից: Չեր բերած օրինակներում վաղակատար դերբայով կազմված ձեւեր են. իսկ անորոշ դերբայը դիմավոր ձեւեր չի կազմում:

Ինչեւէ. մի բանատեղծ. որն անորոշի խիստ «անհարկի» գործածության համար ձեր հոդվածում մեղադրանքի իր բաժինն է ստացել. կասեր. **«Հայոց լեզուն որքի գլուխ չէ. որ վրան դալլաֆություն սովորեմ»**:

Իր առաջին հոդվածում Մերուժան Հարությունյանը. որպեսզի հատատի լեզվի մասին խոսելու իր իրավասությունը. բվարկում է. թե ինչ-ինչ գրքեր է կարդացել լեզվից ու գրականությունից. քանի լեզու ու բարքառ գիտի. ասում է. որ պրոֆեսիոնալ գրող է եւ բարգմանիչ. որ չի կասկածում իր հայտնի դառնալու մեջ. որ 21 տարի է. ինչ աշխատում է համալսարանում. որպես Ֆիզիկայի դասախոս եւ որ **«երկու տասնամյակից ավել օրական 5–6 ժամ խոսել եմ. ուրեմն. էլի գործ եմ ունեցել լեզվի հետ»**...

Այո: Հուսանք. որ պրն. Հարությունյանը երբեք չի որոշի գրել բժշկության կանոնները. քանի որ դպրոցում անկասկած կարդացել է բուսաբանության եւ կենդանաբանության դասագրքերը եւ չորս տասնամյակից ավել ծանոթանում է սեփական անատոմիայի հետ...

ՌՈՒԶԱՆ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

«Փրկիչները»

Ճանոթս, որ ապրում է խաղաղ օվկիանոսի ափին, երեւանի օդակայանի մախսատունը հաղթահարելուց հետո տվեց իր առաջին հարցը. «Այս ինչ պայմաններ են, եղբայր: Պետք է անպայման տեսնեմ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին ու տեղյակ պահեմ, թե ինչպես է մախսատան դրվածքը մեր երկրում: Լսած կա՞ք կանչ միջանցքների մասին...»:

Հասկանում եմ մարդու անկեղծ մտահոգությունը, գնահատում եմ նրա սրտացավությունը, բայց հյուրընկալողի խղճմտավարությունը մի կողմ դրած՝ ինչպես բացատրեմ նրան, որ Հանրապետության նախագահը նաեւ այլ հոգսեր, պարտականություններ ունի, որ աշխարհի այս հեռավոր անկյունում անգամ որոշ պատկերացում ունեն կանչ թե կարմիր միջանցքների մասին...

Այս դեպքը, անշուշտ, չարժեր հիշատակել, եթե վերջերս հեռուստացույցի էկրաններին ավելի հաճախ չհանդիպեինք մարդկանց, որոնք ինքնագոհ տեսքով, բավականությունից փայլող դեմքով խորհուրդներ են տալիս տրան-նրան, առաջարկում ծրի դեղատոմսեր հանրապետության մահամերձ տնտեսությունը վերակենդանացնելու համար: Մարդը Մոսկվայից թե Սիբիրից մի երկու վագոն՝ միս թե բենզին է բերել հասցրել Հայաստան, մի կլորիկ գումար գրպանը դրել ու հիմա ազգի փրկիչի դափնիների կարիքն է զգում: Ու ճամարակում է, ճամարակում... «Երկիրը փրկելու համար անհրաժեշտ է սեփականացնել ամեն ինչ: Եթե ես լինեի նախագահը, հարյուրավոր տոննաներով կարագ կբերեի Պարսկաստանից, Ռուսաստանից, Թուրքիայից... Ամեն հայից կհավաքեի մեկ կիլոգրամ ոսկի: Եկեք հաշվենք, թե քանի հայ կա աշխարհում: Այդ գումարով հնարավոր կլիներ...»:

Ու այսպես շարունակ: Մի ուրիշը ոսկե սարեր է խոստանում հեռավոր Ավստրալիայում, երրորդը հորդորում է, ոչ, պահանջում է արժեքրկումից փրկելու համար ձեր ողջ դրամը տալ խորհրդա-ամերիկյան ինչ որ համատեղ ձեռնարկության, չորրորդը՝ ավելի լրջմիտ երեւալու համար տնտեսական փրկության իր ծրագիրը կապում է խաղաղության կտրուկ շրջադարձերի հետ: Ու այսպես շարունակ...

Բավ է, պարոնայք: Գուցե ժամանակն է, որ ամեն մեկն իր գործով զբաղվի. բիզնեսմենը՝ բիզնեսով, բժիշկը՝ բժշկությամբ, առեւտրականը՝ առեւտրով:

ԳՈՐԻՆ ԽՈՐԱՅԵԼՅԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Հավանացավ

Ներկա խաղնակ օրերում մենք սովորել ենք հարցակրխ անել ցանկացածին, սակայն չգիտես ինչու ոչ մեկը շուտ չի գալիս եւ ինքն իրեն հարց չի տալիս. «Ո՞վ եմ ես»: Ինչու տանք, երբ բոլորս էլ դարձել ենք ինքնահավան ու չմահավան: Ու այս հավանացավն է, իմ խորին համոզմամբ, մեր տունը քանդողը: Չգիտեմ, գուցե այս գրողը տարած ինքնահավանությունն է, որ մարդուն ստիպում է չհասկանալով «ընթանալ» ու ամեն ինչին «ընթանումով» մոտենալ: Կարող է: Այնպիսի բաներ են հիմա լինում, որ առաջ երեւակայությունն էլ փիլ էր այն պատկերացնելու: Է՛, ականջդ կանչի, տասնութ թիվ: Բա որ մյուս թվերն էլ հետ չմնան եւ իրենց հիշեցնեն: Բոլորս էլ թարսի նման «խելացի» ենք դարձել: Չէ՛, չոր ու ցամաք ուժի ժամանակներ են գալիս: Իմաստ ունե՞ն արդյոք իմ այս խոհերը:

Այդ ո՞ր օրն էր, երբ պետական այրն ասում էր. «... մենք դեռ ավելի լավ ենք, քան մյուս հանրապետությունները»: Ի՞նչ եք կարծում, ինքը չգիտե՞ր, որ խեղդվողի համար ջրի վրա եղած փրփուրի քանակությունը բոլորովին նշանակություն չունի: Գիտեր: Դե նա պիտի ասեր, մենք էլ ընթանենք, որ կյանքը ոչ միայն հացիվ է: Հարկավոր է նաեւ հոգով սնվել: Ինքնահավանությունն էլ հոգեկան երեւույթ է: Դե, տեսեք ու սնվեք: Սկզբում դարձեք մանուկ ինքնահավանիկներ, հետո էլ կդառնաք հասուն ինքնահավան այրեր:

Եղբայր, եկեք մի քիչ էլ ուրիշին հավանենք:

Այո՛, մենք էս ենք, ուրիշը չենք: Սակայն նաեւ ուրիշի տեղը չբռնենք ու մեր անկարությունն ինքնահավանությամբ չծածկենք: Այն վարագույրը, որը հավանացավն է իջեցրել մեր աչքերին, թող դառնա հայելի. այն էլ՝ խոսո՛ղ հայելի:

ՀԱԿՈԲ ՂԱՍԱԲՅԱՆ
Ք. Հրազդան

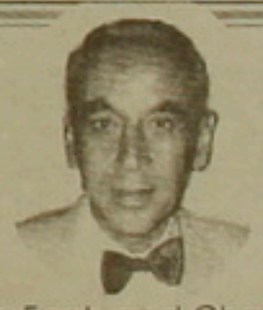

FOR RENT
Furnished studios
in Paris

Ave Foch and Champs-Elysées areas

Rent: $1200 a month
(same price 1,2 or 3 weeks)
Վարձ՝ $1200 ամիսը,
(1, 2 կամ 3 շաբաթուան
համար նույն գինը)

ՎԱՐՁՈՒ
Կահաւորուած սթիւտիոներ
Փարիզի մէջ
Փորթ Մայօ եւ Շան զ'Էլիզէի
թաղամասերը

For Reservations:
Raymond Yezeguelian

34, Ave des Champs-Elysées, 75008 Paris Tél : (331) 43.59.65.81, Fax : (331) 40.73.08.59

մանը պատշաճ ուշադրություն դարձնելու դեպքում: Բերենք մի քանի օրինակներ համոզվելու համար:

Այսպես. «Ձեռնարկությունների եւ ձեռնարկատիրական գործունեության մասին» օրենքի 15 հոդվածի առաջին մասում նշված է. որ անհատական ձեռնարկությունը պատկանում է անհատին անձնական սեփականության իրավունքով: Մինչդեռ. ավելի վաղ ընդունված «Հայաստանի Հանրապետությունում սեփականության մասին» օրենքի 5-րդ հոդվածը տարբերում է քաղաքացիների. կոլեկտիվ եւ պետական սեփականության ձեւերը: Նշված հոդվածից երեւում է. որ ՀՀ-ում չկա անձնական սեփականության ձեւ: Չնայած նույն հոդվածի 3-րդ մասը թույլատրում է ՀՀ օրենսդրական ակտերով սեփականության մասին օրենքով չնախատեսված սեփականության այլ ձեւ սահմանել. սակայն այդ դեպքում դժվար է գտնել այն չափանիշները. որոնցով հնարավոր է տարբերակել քաղաքացիների եւ անձնական սեփականության ձեւերը. մանավանդ. որ քաղաքացիների սեփականության օբյեկտ կարող են լինել արտադրական եւ ոչ արտադրական ոլորտի ձեռնարկությունները:

Անկասկած է. որ անձնական սեփականություն հասկացությունը օգտագործելով օրենսդիրը թույլ է տվել տերմինաբանական անճշտություն. որն առաջին հայացքից թվում է ոչ էական: Սակայն չպետք է մոռանալ. որ գործ ունենք օրենքի հետ. որի նուրբ նյութը չի հանդուրժում նմանօրինակ անճշտություններ:

«Բնակչության զբաղվածության մասին» օրենքի Ընդհանուր դրույթներ գլխում գտնվող 9 հոդվածներից երեքը. մեր կարծիքով. խմբագրման կարիք ունեն. իսկ 8 հոդվածի 4-րդ մասը իսկական գլուխկոտրուկ է եւ ոչ մի ճնշադատության չի դիմանում: Չխորանալով այդ մասի մասնագիտական վերլուծության մեջ. նշենք միայն. որ դրա կիրառման հետեւանքով. հարթած վիճակում աշխատանքի ներկայանալու պատճառով աշխատանքից արձակվածը գործազուրկի կարգավիճակ ստանալիս դրվում է ավելի արտոնյալ վիճակում. քան այն քաղաքացին. որի հետ աշխատանային հարաբերություններ դադարեցվել են աշխատանքային պայմանագրի ժամկետը լրանալու կապակցությամբ:

Այսպիսի թերություններից խուսափելը դժվար չէ: Մեր կարծիքով. խնդրի լուծմանը կօժանդակի օրենքների նախագծերի ուղարկումը համալսարանի իրավաբանական ֆակուլտետի համապատասխան ամբիոններ համապատասխան մասնագիտական եզրակացություն ստանալու համար: Չվիճարկելով հանրապետությունում տարածված այն կարծիքը. թե իրավաբանների ընդհանուր մակարդակը ցածր է. միաժամանակ նշենք. որ հանրապետությունում կան ուժեր. որոնց գիտելիքների օգտագործումը. անտարակույս. կօգնի հանրապետության օրենսդիր մարմնին օրենսդրական ֆունկցիան առավել պրոֆեսիոնալ մակարդակով իրականացնելու:

Գ. ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ
Իրավագիտության թեկնածու

Եթե ձեզ համար թանկ է ընտանիքը

Ընտանիքի հիմնահարցերով զբաղվող մասնագետների եւ քաղաքական գործիչների նախաձեռնությամբ ստեղծվեց «Ընտանիքի աջակցության միություն» (ԸԱՄ) հասարակական կազմակերպությունը:

ԸԱՄ-ի նպատակն է ուսումնասիրել Հայաստանում ընտանիքի եւ ժողովրդագրության վիճակի հրատապ խնդիրները. օրենսդիր եւ գործադիր իշխանություններում պաշտպանել ընտանիքի կենսական շահերն ու նրա բարոյական. նյութական եւ ընդհանրական հետաքրքրությունները. նպաստել հասարակության մեջ ընտանիքի դերի եւ սոցիալական կարգավիճակի բարձրացմանը:

Կազմակերպության ուշադրության կենտրոնում են լինելու նաեւ երիտասարդ. բազմազավակ ընտանիքների յուրահատուկ խնդիրները: ԸԱՄ-ը լայն գործունեություն է ծավալելու նոր ընտանիքների ստեղծման եւ դրանց ամրապնդման ուղղությամբ: Զբաղվելու է նաեւ բարեգործությամբ:

Միությունն իր խնդիրների եւ հետաքրքրությունների շրջանակներում կազմակերպելու է գիտաժողովներ. սեմինարներ. խորհրդակցություններ: Կաթոլիկ է հասատատելու արտասահմանյան երկրների եւ միջազգային համապատասխան կազմակերպությունների. ինչպես նաեւ սփյուռքի շահագրգիռ միավորումների եւ անհատ անձանց հետ: Իր գործունեության կարեւոր բնագավառն է համարելու ընտանիքների հոգեբանական. մանկավարժական. բժշկական. իրավաբանական եւ այլ ծառայությունների կազմակերպումը: Հնարավորությունների սահմաններում միությունը կփորձի նաեւ թեթեւացնել ընտանիքների կենցաղային հոգսերը:

Սկսելով մեր աշխատանքները. համագործակցության առաջարկով դիմում ենք ազգի ադագայով մտահոգված բոլոր կազմակերպություններին եւ անհատներին. ովքեր իրենց մտավոր ուժով կարեւոր առաջարկություններով ու անձնական մասնակցությամբ եւ նյութական միջոցներով ցանկություն ու հնարավորություն ունեն նպաստելու միության նպատակների իրականացմանը:

«Ընտանիքի աջակցության միությունը» տրամադրում է ձեր զանգերին 58-25-76 եւ 77-45-46 հեռախոսահամարներով. աշխատանքային օրերին. ժամը 14-ից [illegible] նաեւ գրել Օրբենցի 89. բիվ 91 դպրոց հասցեով:

«Ընտանիքի աջակցության միության» նախագահություն

digitised by A.R.A.R.@

Արաքս գետը կաղույտ մայրուղու նման թափառում է ձյունածածկ լեռների գոգում ընկած ընդարձակ ու կանաչ հովտի միջով: Այստեղից դեռի հյուսիս, Արարատ լեռան աշտարակված զույգ գագաթներից այն կողմ, փակվելով Կասպից ծովի ափերով, այս գետը սահմանագծում է Ռուսական կայսրության հարավային տարածքը:

Այստեղ 19-րդ դարում ցարի բանակները, թուրք-օսմանյան ու պարսկական մրցակից կայսրությունների դեմ պայքարում սահմանագիծը քաշեցին դեռի հարավ: Մարող այդ կայսրությունների թիկունքում այն ժամանակ կանգնած էր Բրիտանական առյուծը, որը պայքարում էր կասեցնելու ռուսական առաջխաղացքը դեռի իր կայսրության դռները Հնդկաստանում եւ Միջին Արեւելքում:

Լոնդոնի աշխարհաքաղաքագետներն այդ օրերին խոր ձորերում ու փոքրոս դաշտերում տեղի ունեցող մրցակցությունը կոչում էին Մեծ խաղ անունով:

Ներկայիս այդ Մեծ խաղը դարձյալ խաղացվում է: Խաղացողները նույնն են, սակայն դիրքերը փոխվել են: Բրիտանացիներն ու ամերիկացիները ազգական հանդիսատեսներ են, իսկ Խ. Միության փլուզումը ռուսներին մղել է նահանջի: Այժմ Խաղը գլխավորապես խաղացվում է Օսմանյան եւ Պարսկական կայսրությունների մեռոյա հաջորդների՝ Թուրքիայի եւ Իրանի կողմից:

Այս երկու հարեւանների դեսպանները կրնկակոխ երթեւեկում են, Խորհրդային կայսրությունից վերջերս անկախացած հարավային հանրապետություններում իրենց ազդեցության ոլորտները լայնացնելու նպատակով, քրիստոնյա Հայաստանից մինչեւ շիա Ադրբեջան, Կովկասում եւ իսլամական հինգ հանրապետություններ Կենտրոնական Ասիայում:

Իմ վերջին այցելության ընթացքում բազմիցս անգամ հանդիպել եմ նրանց երթեւեկը նախկին կայսրության հարավային շրջաններում: Բախվում ազերի նախագահ Յաղոբ Մամեդովի հետ ունեցած հարցազրույցից հետո ես հանդիպեցի իրանյան արտգործնախարարության երեք պատասխանատուների, սեղանի շուրջ նրանց չածիլված դեմքերը ուշադիր հետեւում էին ազերի արտգործնախարարի խոսքերին: Իրանցիները հաջորդ օրն իսկ մեկնելու էին Երեւան, փորձելով միջնորդել Լեռնային Ղարաբաղում կռվող հայ եւ ազերի կողմերի միջեւ խախտուն զինադադարը պահպանելուն:

Երկու շաբաթ հետո, հեռավոր Ալմա-Աթայում ես հանդիպեցի թուրք դեսպանին, որ եկել էր հավատարմագրեր հանձնելու Ղազախստանի նախագահ Նուրսուլթան Նազարբաեւին: Հաջորդ օրը նույն մայրաքաղաքում վայրէջք կատարեց Իրանի Իսլամական Հանրապետության տարբերանշաններով մի փոքրիկ օդանավ:

Խաղը գնում է նույնիսկ աշխարհի այնպիսի խոլ անկյունում, ինչպիսին է Նախիջեւանը, երեք կողմից Հայաստանով եւ մի կողմից Արաքս գետով շրջապատված այդ ազերի միջնատարածքը: Նախիջեւանի առաջնորդ Հեյդար Ալիեւի գրասենյակի նախասրահում ես խառնվեցի թուրք լրագրողների եւ բիզնեսմենների հետ: Շաբաթներ առաջ պրն. Ալիեւը Ստամբուլ էր այցելել եւ վերադարձել թուրքական կառավարության կողմից 100 միլիոն դոլլարի վարկով: Բիզնեսմենները այստեղ էին եկել օգնելու նրան այդ դրամը ծախսել, բայց լրագրողները նույնպես երազներ ունեին:

1920 թ. Թուրքիայի եւ Խ. Միության միջեւ կնքված պայմանագրի համաձայն, ասում է ինձ թուրք լրագրողներից մեկը, թուրքերը «երաշխավորներն» են Նախիջեւանի անվտանգության համար: *«Դու ե՞ղել ես թուրքական հանրապետություններում»*, հարցնում է նա, ակնարկելով Կենտրոնական Ասիայի երկրները, որոնք մեծ մասամբ բնակեցված են թյուրքական ժողովուրդներով: Նրանք, ըստ այդ լրագրողի նախատեսությանը, շուտով պիտի միանան մի միության մեջ, Եւրոպական համայնքի երկրների նման թուրքական տարբերակով:

Ավելի ուշ, Ալմա-Աթայից նախագահ Նազարբաեւը գնալու էր կենտրոնական ասիական եւ ադրբեջանական ղեկավարների հետ ապրիլի 22-23-ը կայանալիք հանդիպման: Օրակարգում «Եւրասիական միություն» կազմելու թուրքական առաջարկն էր, ասում է նա:

Սպասելով Ալիեւի կողմից ընդունվելու իրենց հերթին, թուրք լրագրողները աշխույժ խոսակցության են բռնվում մի տեղացի քաղաքագետի հետ: Երիտասարդ ազերին նրանց հրամցնում է այժմ իրենց ազգային ինքնությունը վերականգնելու ձգտող եւ նախկին ռուսական կայսրությունում ապրող թյուրքական ժողովուրդների մասին պատմող հեքիաթներ: Պանթյուրքական պետություն ստեղծելու երազը տարածվում է, ասում է նա:

Թուրքական կողմը Նախիջեւան էր հասել թուրքական 19 կիլոմետրանոց հատվածից գետն անցնելով: Սահմանը դեռեւս հսկվում է նախկին խորհրդային սահմանապահների կողմից:

Երթեւեկն ավելի ազատ է Իրանյան սահմանագծից: Ազերիներն ապրում են սահմանի երկու կողմերում էլ: Ադրբեջանում ապրող 7 միլիոն ազերիները պնդում են, թե սահմանի այն կողմում ապրում են իրենց 20 միլիոն եղբայրները: Սակայն այդ սահմանը փակվել էր Ստալինի կողմից 1946 թ., երբ Կարմիր բանակին ստիպել էին հեռանալ պատերազմի ժամանակ գրաված Հյուսիսային Իրանից:

Նախիջեւանում մարդիկ սովոր էին Արաքսի երկու ափերին հավաքվել եւ իրենց ազգականներին տեղեկություններ գոռալ: Երկու տարի առաջ նրանք տասնյակ հազարավորներով ցույց կատարեցին, պահանջելով վերաբացել սահմանը: Այն ներկայումս բաց է շաբաթվա որոշ օրերին:

Մինչ այս կարերը բվում է նոպասավոր են իրանյան տեսակետների համար, արդյունքում ճիշտ հակառակն է: Ազերիները երկու կողմից իրար վերագտնելով, նրանց մեջ վերազարթնում է «Մեծ Ադրբեջանի» երազը: Խորհրդային ազերիներն այժմ գլխի են ընկնում, որ մինչ կոմունիստներն իրենց զրկել էին կրոնական ժառանգությունից, իրենց մեջ ազգային ինքնությունն ավելի ուժեղ էր մնացել, համեմատած սահմանի այն կողմի իրենց զարմիկների հետ:

Բախվում դարաբաղյան կնճռի գծով իրանյան խաղաղարար միջնորդությունը դիտվում է որպես դավադրություն ազերիների ազգային դատի դեմ: *«Իրանում ապրող 20 միլիոն ազերիներն ավելի քիչ իրավունքներ ունեն, քան 500 հազարանոց հայկական փոքրամասնությունն այնտեղ»*, ասում է պատմաբան Ռաուֆ Ասադովը: *Մոտավորապես 60 հայկական դպրոց կա այնտեղ, մինչդեռ ազերիները ոչ մեկը չունեն: Իրանյան կրոնականները վախենում են, որ ազերի ազգայնականությունը կազդի Իրանում ապրող ազերիների վրա: Այն ոռմբ է նրանց տակ»:*

Թուրքերն այսպիսի մտքերից սիրտ են առնում, դրանց մեջ տեսնելով այն փաստը, թե ռուսական կայսրությունում ապրող իրենց եղբայրները համակրում եւ նախընտրում են աշխարհիկ ազգայնականության «թուրքական մոդելը» իրանյան կրոնական գաղափարախոսությունից: Սակայն, գուցե նրանք լսեն Ադրբեջանի ժողովական փոխնախագահ եւ խորհրդարանի արտաքին քաղաքականության նախագահ Իսա Ղամբարովին, որն արտահայտվեց Իրանի եւ Թուրքիայի հետ կապերի մասին. *«Մենք չկամենանք ռուսական տիրապետության դեմ, որպեսզի այս անգամ էլ մենք մեզ դնենք Թուրքիայի կամ Իրանի տիրապետության տակ»:* ■

THE CHRISTIAN SCIENCE MONITOR

ՆՈՐ «ՄԵԾ ԽԱՂԸ» ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԱՍԻԱՅՈՒՄ

Ամերիկյան «Քրիսչըն Սայենս Մոնիտոր» թերթն իր մայիսի 5-ի համարում հրատարակել է իր սեփական թղթակից՝ մեր ընթերցողներին ոչ անհայտ լրագրող Դանիել Շնայդերի սույն թղթակցությունը գրված Նախիջեւանից: Գուցե թե այն մեծ նորություններ չի բովանդակում մեզ համար, սակայն հետաքրքրական է լրագրողի ընդգրկուն հայացքը Նախիջեւանից դեռի վերեւ, դեռի նախկին խորհրդային կայսրության ասիական շրջանները աջից ու ձախից՝ Իրանից ու Թուրքիայից ձգվող քաղաքական դարպասումների վրա: Ավելին՝ պանթուրքական նկրտումների մասին նրա վկայությունը ուղղակի հերքումն է Հայաստանում որոշ տեսաբանների՝ այն թեթեւամիտ պնդումների, թե իբր պանթուրքիզմը անցյալի երեւույթ է: Մինչդեռ, ինչպես վկայվում է հոդվածում, այն առկա է, միայն՝ նոր ձեւերով ու նոր տեսքով:

դեմ պայքարում սահմանագիծը քաշեցին դեռի հարավ: Մարող այդ կայսրությունների թիկունքում այն ժամանակ կանգնած էր՝ Բրիտանական առյուծը, որը պայքարում էր կասեցնելու ռուսական առաջխաղացքը դեռի իր կայսրության դռները Հնդկաստանում եւ Միջին Արեւելքում:

Լոնդոնի աշխարհաքաղաքագետներն այդ օրերին խոր ձորերում ու փոքրոս դաշտերում տեղի ունեցող մրցակցությունը կոչում էին Մեծ խաղ անունով:

Ներկայիս այդ Մեծ խաղը դարձյալ խաղացվում է: Խաղացողները նույնն են, սակայն դիրքերը փոխվել են: Բրիտանացիներն ու ամերիկացիները ազգական հանդիսատեսներ են, իսկ Խ. Միության փլուզումը ռուսներին մղել է նահանջի: Այժմ Խաղը գլխավորապես խաղացվում է Օսմանյան եւ Պարսկական կայսրությունների մեռոյա հաջորդների՝ Թուրքիայի եւ Իրանի կողմից:

Այս երկու հարեւանների դեսպանները կրնկակոխ երթեւեկում են, Խորհրդային կայսրությունից վերջերս անկախացած հարավային հանրապետություններում իրենց ազդեցության շրջանակները լայնացնելու նպատակով, քրիստոնյա Հայաստանից մինչեւ շիա Ադրբեջան Կովկասում եւ իսլամական հինգ հանրապետություններ Կենտրոնական Ասիայում:

Իմ վերջին այցելության ընթացքում բազմիցս անգամ հանդիպել եմ նրանց երթեւեկը նախկին կայսրության հարավային շրջաններում: Բախվում ազերի նախագահ Յաղոբ Մամեդովի հետ ունեցած հարցազրույցից հետո ես հանդիպեցի իրանյան արտգործնախարարության երեք պատասխանատուների, սեղանի շուրջ նրանց չածիլված դեմքերը ուշադիր հետեւում էին ազերի արտգործնախարարի խոսքերին: Իրանցիները հաջորդ օրն իսկ մեկնելու էին Երեւան, փորձելով միջնորդել Լեռնային Ղարաբաղում կռվող հայ եւ ազերի կողմերի միջեւ խախտուն զինադադարը պահպանելուն:

Երկու շաբաթ հետո, հեռավոր Ալմա-Աթայում ես հանդիպեցի թուրք դեսպանին, որ եկել էր հավատարմագրեր հանձնելու Ղազախստանի նախագահ Նուրսուլթան Նազարբաեւին: Հաջորդ օրը նույն մայրաքաղաքում վայրէջք կատարեց Իրանի Իսլամական Հանրապետության տարբերանշաններով մի փոքրիկ օդանավ:

Խաղը գնում է նույնիսկ աշխարհի այնպիսի խոլ անկյունում, ինչպիսին է Նախիջեւանը, երեք կողմից Հայաստանով եւ մի կողմից Արաքս գետով շրջապատված այդ ազերի միջնատարածքը: Նախիջեւանի առաջնորդ Հեյդար Ալիեւի գրասենյակի նախասրահում ես խառնվեցի թուրք լրագրողների եւ բիզնեսմենների հետ: Շաբաթներ առաջ պրն. Ալիեւը Ստամբուլ էր այցելել եւ վերադարձել թուրքական կառավարության կողմից 100 միլիոն դոլլարի վարկով: Բիզնեսմենները այստեղ էին եկել օգնելու նրան այդ դրամը ծախսել, բայց լրագրողները նույնպես երազներ ունեին:

1920 թ. Թուրքիայի եւ Խ. Միության միջեւ կնքված պայմանագրի համաձայն, ասում է ինձ թուրք լրագրողներից մեկը, թուրքերը «երաշխավորներն» են Նախիջեւանի անվտանգության համար: *«Դու ե՞ղել ես թուրքական հանրապետություններում»*, հարցնում է նա, ակնարկելով Կենտրոնական Ասիայի երկրները, որոնք մեծ մասամբ բնակեցված են թյուրքական ժողովուրդներով: Նրանք, ըստ այդ լրագրողի նախատեսությանը, շուտով պիտի միանան մի միության մեջ, Եւրոպական համայնքի երկրների նման թուրքական տարբերակով:

Ավելի ուշ, Ալմա-Աթայից նախագահ Նազարբաեւը գնալու էր կենտրոնական ասիական եւ ադրբեջանական ղեկավարների հետ ապրիլի 22-23-ը կայանալիք հանդիպման: Օրակարգում «Եւրասիական միություն» կազմելու թուրքական առաջարկն էր, ասում է նա:

Սպասելով Ալիեւի կողմից ընդունվելու իրենց հերթին, թուրք լրագրողները աշխույժ խոսակցության են բռնվում մի տեղացի քաղաքագետի հետ: Երիտասարդ ազերին նրանց հրամցնում է այժմ իրենց ազգային ինքնությունը վերականգնելու ձգտող եւ նախկին ռուսական կայսրությունում ապրող թյուրքական ժողովուրդների մասին պատմող հեքիաթներ: Պանթյուրքական պետություն ստեղծելու երազը տարածվում է, ասում է նա:

Թուրքական կողմը Նախիջեւան էր հասել թուրքական 19 կիլոմետրանոց հատվածից գետն անցնելով: Սահմանը դեռեւս հսկվում է նախկին խորհրդային սահմանապահների կողմից:

Երթեւեկն ավելի ազատ է Իրանյան սահմանագծից: Ազերիներն ապրում են սահմանի երկու կողմերում էլ: Ադրբեջանում ապրող 7 միլիոն ազերիները պնդում են, թե սահմանի այն կողմում ապրում են իրենց 20 միլիոն եղբայրները: Սակայն այդ սահմանը փակվել էր Ստալինի կողմից 1946 թ., երբ Կարմիր բանակին ստիպել էին հեռանալ պատերազմի ժամանակ գրաված Հյուսիսային Իրանից:

Նախիջեւանում մարդիկ սովոր էին Արաքսի երկու ափերին հավաքվել եւ իրենց ազգականներին տեղեկություններ գոռալ: Երկու տարի առաջ նրանք տասնյակ հազարավորներով ցույց կատարեցին, պահանջելով վերաբացել սահմանը: Այն ներկայումս բաց է շաբաթվա որոշ օրերին:

Մինչ այս կարերը բվում է նոպասավոր են իրանյան տեսակետների համար, արդյունքում ճիշտ հակառակն է: Ազերիները երկու կողմից իրար վերագտնելով, նրանց մեջ վերազարթնում է «Մեծ Ադրբեջանի» երազը: Խորհրդային ազերիներն այժմ գլխի են ընկնում, որ մինչ կոմունիստներն իրենց զրկել էին կրոնական ժառանգությունից, իրենց մեջ ազգային ինքնությունն ավելի ուժեղ էր մնացել, համեմատած սահմանի այն կողմի իրենց զարմիկների հետ:

Բախվում դարաբաղյան կնճռի գծով իրանյան խաղաղարար միջնորդությունը դիտվում է որպես դավադրություն ազերիների ազգային դատի դեմ: *«Իրանում ապրող 20 միլիոն ազերիներն ավելի քիչ իրավունքներ ունեն, քան 500 հազարանոց հայկական փոքրամասնությունն այնտեղ»*, ասում է պատմաբան Ռաուֆ Ասադովը: *Մոտավորապես 60 հայկական դպրոց կա այնտեղ, մինչդեռ ազերիները ոչ մեկը չունեն: Իրանյան կրոնականները վախենում են, որ ազերի ազգայնականությունը կազդի Իրանում ապրող ազերիների վրա: Այն ոռմբ է նրանց տակ»:*

Թուրքերն այսպիսի մտքերից սիրտ են առնում, դրանց մեջ տեսնելով այն փաստը, թե ռուսական կայսրությունում ապրող իրենց եղբայրները համակրում եւ նախընտրում են աշխարհիկ ազգայնականության «թուրքական մոդելը» իրանյան կրոնական գաղափարախոսությունից: Սակայն, գուցե նրանք լսեն Ադրբեջանի ժողովական փոխնախագահ եւ խորհրդարանի արտաքին քաղաքականության նախագահ Իսա Ղամբարովին, որն արտահայտվեց Իրանի եւ Թուրքիայի հետ կապերի մասին. *«Մենք չկամենանք ռուսական տիրապետության դեմ, որպեսզի այս անգամ էլ մենք մեզ դնենք Թուրքիայի կամ Իրանի տիրապետության տակ»:* ■

Իրանի հետ մերկ սահմանը հսկողության տակ

Հ. Ալիեւը կարող է սեփական ուժերով պաշտպանել Նախիջեւանի սահմանը

Երբ 1990 թ. հունվարին բազմաթիվ ադրբեջանցիներ «այցելեցին» իրենց նոր հայտնաբերված նախնիների շիրիմներին, ադրբեջանա-իրանական սահմանում 130 կմ երկարությամբ սահմանը մերկ մնաց. քարուքանդ էին արվել սահմանապահ հաղորդակցության գծերը, սյուներն ու փշալարերը: Դրանց մեծ մասը բաժին էր հասել Նախիջեւանի տեղամասի սահմանային կառույցներին: Այն ժամանակ դրանք ոչ-ոք չվերականգնեց: Այսօր Նախիջեւանա-իրանական սահմանի 232 կիլոմետրանոց հատվածում միայն 72 կիլոմետրի վրա են իրենց գոյությունը պահպանում ինժեներական կառույցները: Այս հատվածի հսկողությունն իրականացնում է 41-րդ Նախիջեւանյան սահմանապահ գունդը, եւ ինչպես հավաստիացնում է այդ գնդի հրամանատար գնդապետ Ժուկովը, չնայած ազդանշանակիր հաղորդակցությունների բացակայությանը, սահմանն այնուամենայնիվ հսկողության տակ է: Նշենք նաեւ, որ 41-րդ գունդը լրակազմված է ընդամենը 60 տոկոսով, իսկ դիմացի իրանցի սահմանապահները այնքան թույլ են իրացնում սահմանի պաշտպանությունը, կարծես հույսերը դրել են ռուս տղաների զգոնության վրա:

Նախիջեւանա-իրանական սահմանի պատուհասը մաքսանենգներն են:

Իրանի խանութները լցված են ԱՊՀ երկրների արտադրներով: Այստեղ կա ամեն ինչ, լամպերից եւ լուցկիներից սկսած մինչեւ փոշեկուլ եւ այլ կենցաղային տեխնիկա: Հատկապես «չխմող» Իրան են ներմուծվում ոգելից խմիչքներ: Վերջերս այնտեղի իշխանությունները բռնել են օրի վաճառող մի քանի ադրբեջանցիների, որոնք պատժվել են ըստ այնտեղի օրենքի. յուրաքանչյուրին 75-ական ճիպոտի հարված:

Իրանից Ադրբեջան են ներմուծվում ռադիոսարքավորումներ, հագուստ, ծամոն... Ավելի ու ավելի հաճախ են սահմանապահներն առգրավում հրազեն, հիմնականում հարավսլավական եւ չեխոսլովակյան արտադրության:

Նախիջեւանի Գերագույն մեջլիսի նախագահ Հեյդար Ալիեւի կարծիքով, տեղի բնակչության եւ սահմանապահների հարաբերությունները բավականին լավ են, չնայած երբեմն լինում են սահմանապահների վրա հարձակվելու դեպքեր: Նրան անհանգստացնում է «փոխադարձ կասկածամտության մթնոլորտը», որ տիրում է նախիջեւանցիների եւ սահմանապահների միջեւ: Իր ելույթում Հ. Ալիեւը սահմանապահների հետ «լավ հարաբերությունների պատրաստակամություն» հայտնեց, թեեւ իրեն վերապահեց շրջանում նրանց ներկայության հնարավորության հարցի լուծումը: Ըստ երեւույթին, այդպիսի համեմատաբար փափուկ դիրքորոշումը նա կդպահի, քանի դեռ չի ստացել վերջնական պատասխանը՝ կենթարկվի՞ 41-րդ սահմանապահ գունդը մեջլիսին, թե ոչ: Չորս ամիս առաջ Ալիեւի այդպիսի բովանդակությամբ վերջնագիրը գնդի հրամանատարության կողմից կտրուկ մերժում ստացավ: Այսօր, Ալիեւի խոսքերով, «այդ հարցում փոխադարձ համաձայնություն կա»: Եթե Ալիեւի երազանքը իրականանա, կարելի է պատկերացնել, թե ինչ վիճակում կհայտնվեն սահմանը եւ սահմանապահները: Արդեն այսօր Ալիեւը խիստ «զարմանում» է, երբ «ինչ-որ կապիտան» չի ենթարկվում մեջլիսի հրահանգին եւ նրա ցուցումով պետք եղած անձնավորությանը չի թողնում սահմանից այն կողմ:

«Եթե ռուս սահմանապահները հեռանան, Նախիջեւանն ինքը կարող է պաշտպանել իր սահմանները», հայտարարել է Հ. Ալիեւը:

Սակայն այդ հարցով նրան մերժել են եւ Մոսկվայում, եւ սահմանապահ գնդում: Նա գտնում է, որ ադրբեջանցիներին պարզապես չեն վստահում:

Պատրաստեց ԳԵՎՈՐԳ ԱԲՐԱՀԱՄՅԱՆԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՆ ԹԱՆԿ ԳԻՆԸ

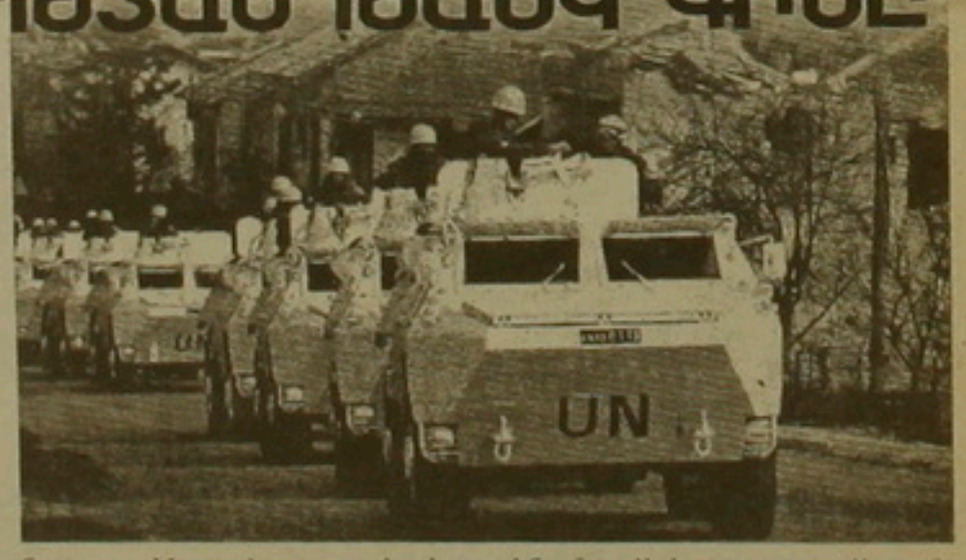

Երբեք ՄԱԿ-ի ֆինանսական վիճակը այսքան ծանր, իսկ ԱՄՆ-ը այսքան ազդեցիկ չէին եղել

Նյու Յորքում ՄԱԿ-ի կենտրոնակայանի 37-րդ հարկում գտնվող իր աշխատասենյակում իմանալով Աֆղանստանում մարտերի սաստկացման մասին, գլխավոր քարտուղար Բուտրոս Ղալիի բարձրաստիճան աշխատակիցներից մեկը Վլադիմիր Պետրովսկին դժգոհում է. *«Դա սխալ է: Մենք պետք է լինենք բոլոր ճակատներում, բայց մենք դրան չունենք»:*

Անկարող լինելով հիմնական հարկատուներից՝ Միացյալ Նահանգներից եւ հանգուցյալ ԽՍՀՄ-ից ստանալ անհրաժեշտ վիթխարի դրամական միջոցները, ՄԱԿ-ը ներկայումս հայտնվել է ֆինանսական ծանր վիճակում, թեեւ նրա կարիքն զգացվում է ամենուր՝ Զագրեբից մինչեւ Պնոմպենհ եւ Մոգադիշոյից մինչեւ Քաբուլ... *«Ես միայն 15 աշխատակից ունեմ 11 երկրներում տեղաբաշխված խաղաղապահ 44 հազար զինվորների գործողությունները տեղերում համաձայնեցնելու համար: Մի քանի ամսում մենք քառապատկել ենք մեր կապույտ սաղավարտակիրների թվակազմը,* հայտարարում է բրիտանացի Մարտի Գուլդինգը, որը ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղարի տեղակալն է խաղաղարար գործողությունների գծով: *Կամբոջայում, շարունակում է նա, գրեթե ամեն ինչ մենք պետք է անենք: Այդ գործողությունները կարժենան երկու միլիարդ դոլլար, իսկ Հարավսլավիայինը՝ 625 միլիոն: Մինչդեռ մենք բավարար բյուջետային պաշարներ եւ հանդերձանք չունենք: Էլ չեմ խոսում առաջիկա տասնամյակում Արեւելքի երկրներում մեր կատարելիք աշխատանքների մասին»:*

ՄԱԿ-ը հայտնվել է ֆինանսական փակուղում: 1992 թ. վերջերին նրա բյուջեի պակասորդը, հավանաբար, անցնի մեկ միլիարդ դոլլարից: 1991 թ. ՄԱԿ-ի անդամ երկրները պետք է կազմակերպությանը վճարեին 964 միլիոն դոլլար, սակայն 439 միլիոնը դեռեւս չի վճարված: Նշենք, որ ՄԱԿ-ի ընթացիկ գործողությունները արժեն տարեկան 700 միլիոն դոլլար, իսկ Կամբոջայում եւ Հարավսլավիայում սկսված գործողությունների ընդհանուր արժեքը կկազմի 2.625 միլիարդ դոլլար: Մոտ ապագայում դա կարող է ողբերգական հետեւանքներ ունենալ: Գլխավոր քարտուղարի քաղաքական գործերի գծով տեղակալ Ջեյմս Ջոնահը մտահոգ է, որ դրամի սակավության պատճառով իրենք չեն կարողանում կապույտ սաղավարտակիրներ կամ գոնե դիտորդներ գործուղել Սոմալի զինադադարը երկարաձգելու համար: *«Մոգադիշոյի բնակչությունը սոսկալի է լինում, իսկ մենք չենք կարողանում նույնիսկ օգնության հասնել, հանգիստքերի բաշխման կազմակերպման համար անձնակազմ գործուղելու միջոցներ չունենք»,* ավելացնում է նա: Նա ծագումով Սիերրա Լեոնեից է եւ ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղարի ութ տեղակալների մեջ երրորդ աշխարհի միակ ներկայացուցիչը: Ջեյմս Ջոնահը չի թաքցնում իր մտահոգությունն այն առնչությամբ, որ կազմակերպությունը ստիպված է լինում ավելի շատ զբաղվել անվտանգության, քան զարգացման հարցերով:

«ՄԱԿ-ում թափուր բոլոր գլխավոր պաշտոնները զբաղեցրել են ամենահարուստ պետությունների ներկայացուցիչները: Այսօր ԱՄՆ-ի ազդեցությունը դեռ կատակների տեղիք է տալիս, բայց վաղը դա կարող է լացի պատճառ դառնալ: Նախապատվությունը տրվում է Արեւելքի երկրներին, եւ մինչ ՄԱԿ-ը գրասենյակներ է բացում Պրագայում կամ Բուդապեշտում, արդեն խոսում են Դաքարի գրասենյակը փակելու մասին», պատմում է ՄԱԿ-ում Սենեգալի դեսպան Զեբա Բիրանե Սիսեն: *«Թանկ արջերի նկատմամբ նրանց անգիջողականությունը ապացուցում է, որ այժմ նրանց ամեն ինչ թույլատրվում է»,* շարունակում է աֆրիկացի մի դիվանագետ: Խոսքը Միացյալ Նահանգների մասին է: Հիմա ՄԱԿ-ում այդ երկիրն է թելադրում իր կամքը: Իսկ «թանկ արջեր» ասելով դիվանագետը նկատի ուներ տարեսկզբին բարեգործական մի կազմակերպության հավաքած խաղալիքները, որոնք պետք է առաքվեին Իրաքի հաշմանդամ եւ որբ երեխաներին: Սաղդամ Հուսեյնի վարչակարգի դեմ ձեռնարկված տնտեսական պատժամիջոցները վերահսկող ՄԱԿ-ի հանձնախումբը

Շարունակությունը 7-րդ էջում →

digitised by A.R.A.R.@

Հայկական մեդալների հարուստ հավաքածու

Հայկական եւ Հայաստանի վերաբերյալ մեդալներ... Դեռեւս Երեւանի համալսարանի բանասիրական Ֆակուլտետում ուսանելու տարիներին է Սդարտակ Ղազարյանն սկսել հավաքել հայկական մեդալներ: Այն ժամանակ դա սոսկ հետաքրքրություն էր: Հետո որոշակիորեն հստակվեց անելիքը. գիտակցվեց դրանց պատմական, իմացական արժեքը:

Տասնամյակների սեւեռուն աշխատանքից հետո: Ղազարյանի հավաքածուում այսօր հաշվվում է 18-րդ դարից մինչեւ մեր օրերը տարբեր մետաղներից կերտված շուրջ 700 (յուրաքանչյուր տեսակից մեկական) նմուշ: Դրանք ստեղծվել են ինչպես Հայաստանում. այնպես էլ Ռուսաստանում. Իտալիայում. Եգիպտոսում. Լիբանանում. ԱՄՆ-ում. Ֆրանսիայում. Ավստրիայում. Սիրիայում. Իրանում եւ այլուր: Առանձին վահանակների վրա խնամով դասավորված մեդալները ներկայացնում են Սփյուռքը ըստ երկրների. իսկ Հայաստանը թեմատիկ տարաբաժանումով: Մեդալները նվիրված են հայոց պատմությանը. գիտությանը. գրականությանն ու արվեստին. առանձնահատուկ կարեւորություն ունեցող իրադարձությունների. համարակալան կազմակերպությունների եւ անհատների. հայ ժողովրդի երախտավորների հոբելյաններին ու տարելիցներին:

Ահա ՀԲԸՄ. ՀՄԸՄ. ԺԱՖ. Գալուստեան ազգային վարժարան (Եգիպտոս) եւ այլ սփյուռքահայ հասարակական կազմակերպությունների ու կրթօջախների կողմից տարբեր առիթներով թողարկած բազմաթիվ ու բազմատեսակ մեդալները. Ամերիկայի հայոց Առաջնորդարանի հաստատման (1898 թ.) 75-ամյակի. Նյու-Յորքի Սուրբ Վարդան մայր եկեղեցու հիմնադրման (1968 թ.) առիթներով ստեղծված հուշամեդալները մաքուր ոսկուց. արծաթից ու բրոնզից ձուլված. հուշամեդալներ Կոմիտասի. Անդրանիկի. մեր ժողովրդի մյուս մեծերի տարելիցների առթիվ:

Հավաքածուն ընդգրկում է Վենետիկի Սուրբ Ղազար կղզու Մխիթարյանների թողարկած մի քանի տասնյակ մեդալ. կերտված 20-րդ դարասկզբից մինչեւ մեր օրերը: Ուշագրավ նմուշ է Մխիթարյան միաբանության հիմնադրման 200-ամյա տարելիցին (1901 թ.) նվիրված մեդալը: Ահա Հովհաննես եւ Հովակիմ Լազարյանների դիմանկարակներով պղնձե ոսկեզօծ հուշամեդալը. թողարկված 1845-ին. Մոսկվայի Լազարյան ճեմարանի հիմնադրման 30-ամյակի առթիվ: Հավաքածուի հազվագյուտ նմուշներից է 1827 թ. հոկտեմբերի 1-ին Ռուսական բանակի կողմից Երեւանի գրավման առիթով նույն թվականին Թավրիզում թողարկված մեդալը: Բացառիկ արժեք եւ հետաքրքրություն են ներկայացնում նաեւ Մկրտիչ Սանասարյանի դիմանկարակով հուշամեդալը. նվիրված 1881 թ. Կարին քաղաքում Սանասարյան վարժարանի հիմնադրմանը. 1915 թ. Սանկտ-Պետերբուրգում թողարկված բրոնզե եւ արծաթե հուշամեդալները. որոնց վաճառքից գոյացած գումարով օգնել են Եղեռնից փրկված հայերին: Վերջապես. հայկական պետական զինանշանի առաջին թողարկումը. ինչպես նաեւ Խորհրդային Հայաստանում ստեղծված առաջին հուշամեդալը:

Թվարկումը կարելի է շարունակել: Մեդալների հավաքածուն ամբողջական եւ մասնակի ցուցադրումներով բանիցս ներկայացել է հասարակայնությանը. ամենուրեք արժանանալով այցելուների բարձր գնահատականին: Անցած տարվա նոյեմբեր-դեկտեմբեր ամիսներին Հայաստանի Ազգային գրադարանի բաժնի վարիչ Սդարտակ Ղազարյանի մեդալների հավաքածուի ամբողջական ցուցահանդեսը Մոսկվայում մեդալային արվեստի մի տոնախմբություն դարձավ: *«Ցուցահանդեսը հնարավորություն տվեց ոչ միայն լրացնել գիտելիքները Հայաստանի եւ նրա արվեստի ու մշակույթի մասին. այլեւ իմանալ եւ զգալ հայկական մեդալային արվեստի ինքնությունը»*. ասաց մեդալային արվեստի լավագույն մասնագետներից մեկը Մոսկվայի նախկին ԽՍՀՄ պատմության պետական բանգարանի ավագ գիտաշխատող Ա. Շկոլկոն: *«Մեդալներն արտացոլում են հայ ժողովրդի պատմությունն ու մշակույթը եւ լիովին են ներդնում մեդալային հրաշալի արվեստում»*. ասաց մի ուրիշ մասնագետ. ԽՍՀՄ նկարիչների միության ավագ խորհրդատու Տ. Բելսկայան: *«Սդարտակ Ղազարյանի ցուցահանդեսը ամբողջական պատկերացում է տալիս հայկական մեդալային արվեստի մասին»*. ավելացնում է Մոսկվայի կոլեկցիոներների ընկերության փոխնախագահ Ն. Բալաբանովը: Ըստ մասնագետների. ցուցահանդեսն առայժմ աշխարհում հայկական մեդալների ամենահարուստ հավաքածուն է:

Սդարտակ Ղազարյանը շարունակում է հարստացնել իր հավաքածուն: Նրա երազանքն է իր մեդալների ցուցահանդեսը կազմակերպել նաեւ արտասահմանյան հայաբնակ երկրներում:

ՀԱՅԿ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

Սկիզբը 6-րդ էջում

մի զարմանալի եռանդով երկու ամիս պայքարեց. որպեսզի թույլ չտա Բաղդադի հիվանդանոցներ առաքել այդ նվերները. որոնք բնավ էլ ռազմավարական բեռ չէին: *«Այդ հաստատությունը բացատրվում է ԱՄՆ-ի խիստ հրահանգներով»*. հավաստիացնում է ՄԱԿ-ի հմուտ պաշտոնյաներից մեկը: ՄԱԿ-ի կենտրոնակայանի բոլոր 38 հարկերում տարբեր անեկդոտների կամ զանազան ակնարկների ձեւով հավաստվում է այն միտքը. թե Խորհրդային կայսրության քայքայումից եւ Պարսից ծոցի պատերազմում ԱՄՆ-ի ուժի փառահեղ ցուցադրումից հետո ՄԱԿ-ի գլխավոր ժողովում եւ անվտանգության խորհրդում ոչ ոք այլեւս չի համարձակվում դիմակայել ԱՄՆ-ին: Լիբիայի երջափակումը. որը ուրիշ ժամանակներում լուրջ ընդվզում կառաջացներ արաբների շարքերում. այս անգամ շատ հանգիստ անցավ: Նույն լռությունն էր նաեւ ՄԱԿ-ում Լիբիայի մշտական պատվիրակության թվակազմը երեքով կրճատելու որոշման քննարկման ժամանակ: Նույն վիճակն էր նաեւ ամերիկացի Դիկ Թորնբուրգին ՄԱԿ-ի վարչակազմի ղեկավար նշանակելու արարողության ժամանակ:

Լինելով Ջորջ Բուշի մերձավորներից մեկը. արդարադատության նախկին նախարար եւ Փենսիլվանիայի նախկին նահանգապետ. գերպահպանողական Դիկ Թորնբուրգը փորձում է հիմնարար փոփոխություններ մտցնել ՄԱԿ-ում: Պատահական չէ. որ ԱՄՆ-ի ծայրահեղ աջերի որոշ ներկայացուցիչներ բացահայտորեն գոհունակություն են արտահայտում. որ ՄԱԿ-ը դադարել է լինել *«բոլշեւիզմի համաժողով»*:

Ամերիկյան ազդեցության հետեւանքներից մեկը *«Իսթ-Ուեսթ Դայնամիքս»* անունը կրող տարօրինակ կազմակերպությունն է. որը *«Հերիտիջ Ֆաունդեյշնի»* հետ համատեղ նպատակադրվել է Արեւելյան Եւրոպայի երկրների տնտեսությունը վերակառուցել միանգամայն կապիտալիստական մոդելի հիման վրա: Իսկ ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագիրը պատրաստվում է հիշյալ կազմակերպությանը զգալի միջոցներ հատկացնել: Միաժամանակ հարկ է նշել. որ ՄԱԿ-ի կենտրոնակայանի 30-րդ հարկում Կենտրոնական հետախուզական վարչության բազմաթիվ պաշտոնյաներ կան Իրանի զինաթափումը վերահսկող հանձնաժողովի կազմում: Մինչդեռ Վաշինգտոնը կտրականապես մերժել է ՄԱԿ-ին թույլ տալ հետախուզական ծառայություն ստեղծել կանխիկ դիվանագիտության երջանակներում:

«Մեզ մեղադրում են ՄԱԿ-ում չափազանց մեծ կշիռ ունենալու համար. բայց ՄԱԿ-ի անդամ 175 երկրներից ոչ մեկը չի ուզում մեզ փոխարինել բյուջեի առաջին հարկատուի դերում». ընդվզում է ամերիկացի դիվանագետներից մեկը. մոռանալով նշել. որ ԱՄՆ-ը միաժամանակ դարձել է ամենավաս հարկատուներից մեկը. ՄԱԿ-ին նրա վճարելիք պարտքը կազմում է շուրջ 300 միլիոն դոլար: Քանզի ԱՄՆ-ի Կոնգրեսը թույլ չի ուզում առատաձեռն լինել ՄԱԿ-ի նկատմամբ. որին ավանդաբար մեղադրում են հիմնադրամի վատնման մեջ:

Երրորդ աշխարհի ներկայացուցիչների դառնությունը ՄԱԿ-ում հարուստ երկրների իշխանության նկատմամբ մեծ է մանավանդ այն պատճառով. որ նրանք մեծ հույսեր էին կապում եգիպտացի Բուտրոս Ղալիի գլխավոր քարտուղար դառնալու հետ: Հիմա նրանք վերջինիս մեղադրում են *«Վաշինգտոնին սիրաշահելու նպատակով»* Քադաֆիի եւ Սադդամ Հուսեյնի դեմ գործելու համար: Կամ էլ նրա հատուկ խորհրդական Սայրոս Վենսին *«Սուդանից առաջ Հարավսլավիա գործուղելու»* համար:

Անկասկած. այս մեղադրանքները փոքր-ինչ միտումնավոր են. քանզի Բուտրոս Ղալին միայն 100 օր առաջ է նշանակվել գլխավոր քարտուղար եւ բազմաթիվ նախագծեր ունի զարգացմանն աջակցելու համար: Բացի դրանից. նա մտադիր է երջանային վեճերի կարգավորումը առավելագույն չափով թողնել երրջանային կազմակերպություններին. օրինակ. Աֆրիկայի խնդիրները Աֆրիկայի միասնության կազմակերպությանը... Մնում է ավելացնել. որ Խավիեր Պերես դե Կուելյարի հաջորդի համար դժվար կլինի դիմակայել Պարսից ծոցի պատերազմի հաղթող ամենազոր Ամերիկային:

«L'Express». 23-29 ապրիլ. 1992

Մոտեցավ պատգամավորն ու ասաց...

❖ Սեփականաշնորհում է: Աղաղակականացվում էր քաղաքի կենտրոնական մասերից մեկում գտնվող հասարակական պետքարանը: Պետքարանատեր դառնալ ցանկացողների քանակը սպասվածից շատ դուրս եկավ. եւ բացահայտված ու չբացահայտված հավակնորդները դիմեցին իշխանության Գերագույն մարմնին: Խորհրդարանում ամբիոնին մոտեցավ պատգամավորն ու ասաց.

– Պահանջում եմ պետքարանների սեփականաշնորհումը վերցնել խորհրդարանի հսկողության տակ եւ այդ ուղղությամբ բոլոր աշխատանքները կենտրոնացնել մեր հանձնաժողովում:

❖ Երեւանի ծայրամասային երջաններից մեկում գտնվող գերեզմանոցը «նայելու» իրավունքի համար միմյանց կենացմահու պատերազմ էին հայտարարել քաղաքի երկու հանգավոր կլանները. որոնց բացահայտված ու չբացահայտված մարտիկները կրոնվում ու զոհվում էին ննջեցյալներին սպասարկելու բարձր պատվին արժանանալու համար: Մոտեցավ պատգամավորն ու ասաց.

– Ճիշտը մեր հանձնաժողովի «նայելն» է:

❖ Սեփականացվում էր քաղաքի կենտրոնական մասերից մեկում գտնվող տրամվայի կանգառը: Մինչ բացահայտված ու չբացահայտված հավակնորդները ռնեարկում էին սեփականաշնորհման սուբյեկտի արժանիքները. մոտեցավ պատգամավորն ու ասաց.

– Հաշվի առնելով սեփականաշնորհվող հիմնարկի ստրատեգիական նշանակությունը. առաջարկում եմ այն հանձնել մեր հանձնաժողովին:

❖ Միայն դատարանի միջոցով հնարավոր եղավ լուծել Գերագույն խորհրդի բուֆետի սեփականաշնորհման հարցը: Հիմք ընդունելով կոլեկտիվի առաջնահերթ իրավունքը սեփականաշնորհվող օբյեկտի նկատմամբ. դատարանն այն հանձնեց ժողովրդի ընտրյալներին:

❖ Սեփականաշնորհվում էր Գերագույն խորհրդի երկրորդ խոսափողը: Բացահայտված հավակնորդների անունից հայտարարություն կատարեց ՀՀԴ խորհրդարանական Ֆրակցիայի նախագահ Մեխակ Գաբրիելյանը. չբացահայտված հավակնորդները գերադասեցին դիմել Ռուբեն Թորոսյանին: Վերջիվերջո. ՆԳ նախարար Վանո Սիրադեղյանի անմիջական օժանդակությամբ խոսափողին ու կից ինվենտարին տիրացավ Արշակ Սադոյանը:

❖ Հերթական անակնկալն ստացան Գերագույն խորհրդի ընթացքը լուսաբանող լրագրողները. ազնվության ու պարկեշտության մասին տեսական ելույթ ունեցավ իրավաբանական Ֆակուլտետի դեկան եւ ելույթի պահին ռամկավար-ազատական պատգամավոր Ռաֆիկ Պետրոսյանը:

❖ Հերթական տհաճ միջադեպը կանխելու նպատակով խորհրդարանի զմրուխտ կանաչ պատգամավորներից մեկը խոսափողից հայտարարեց. որ մի բարձրաստիճան պաշտոնյա իր գործակցին դուրս հրավիրեց հարաբերություններ պարզելու համար: Հենց տեղում ստեղծված հանձնաժողովը պարզեց. որ բարձրաստիճան պաշտոնյան. դուրս հրավիրելով խորհրդարանական անձեռնմխելիությամբ օժտված իր հայրենակցին. ամենեւին էլ չար նպատակ չի ունեցել: Պաշտոնյան Լոռվա սեգ լեռների զավակին ընդամենը հիմնավորել էր խոսափողով ելույթ ունենալիս ցուցամատը քթից հանելու եւ չչփչացնելու անհրաժեշտությունը:

ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԳԱԼՈՅԱՆ

Խմբ. Ներողություն խնդրում ենք չդիմել քաղաքաքննական կամ էլ դատական

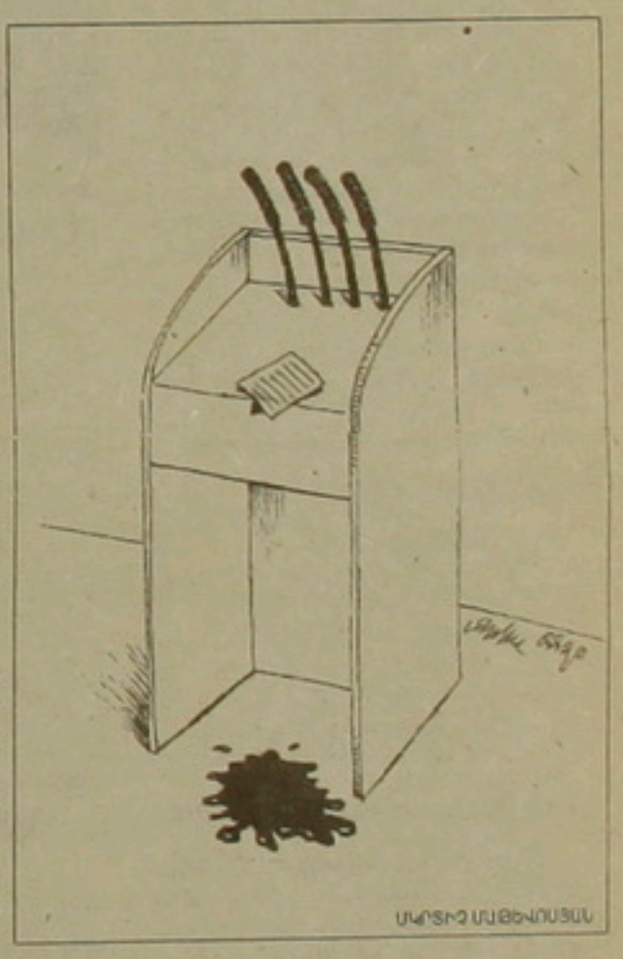

Համենայն դեպս

❖ Երբ մասնավոր եւ պետական կապիտալիզմները. երկրորդ հազարամյակի վերջին. ինչպես էժան մելոդրամում. հայտնաբերեցին. որ իրենք հարազատ եղբայրներ են. Կարլ Մարքսը գերեզմանից դուրս թռավ եւ բացականչեց. «Պրոլետարներ բոլոր երկրների. ձեր գլխի ծարը տեսեք»: Եւ նորից մտավ գերեզման մինչեւ հաջորդ հազարամյակի ավարտ:

❖ Հին ժամանակներում պոեզիայի մեջ թե կյանքում սերը հավերժական էր: Այսօր գոհանում ենք. որ գոնե երկար լինի:

❖ Սոցիալիզմի օրոք հարկադրված էինք իմներս մեզ համարել երջանիկ: Փառք փլուզված վերակառույցին. այդ մի հարկադրանքից ազատվեցինք:

❖ Տրտերն անցան. սառույցն ու ցեխը վերացան. հիմա պայծառ փոշի է մեր քաղաքի փողոցներում:

❖ Թվաբանական խնդիր քաղաքանական երկու հարցով. կիսաֆեոդալական կապիտալիզմից անցագրագես սոցիալիզմի էտապով մինչեւ զարգացած սոցիալիզմը անցանք վաթսուն տարում: Քանի՞ տարում կանցնենք հակադարձ ճանապարհը կիսագրագես կապիտալիզմի միջով մինչեւ զարգացած կապիտալիզմը: Բա որ կոմունիզմին հասած լինենք: Այդ դեպքում որքա՞ն պիտի (կլանք) արժենար գնալ-գալու ճանապարհը:

❖ Երբ բիզնեսանման մարդը տեսնում է. որ մեկը մյուսին մորթում է. օղու շիշը վերցրած մոտ է վազում. մի բան. որ «զակուսկան» շուտով պատրաստ կլինի:

❖ Չարենցիանա. «Բոլոր խաղերից ամենալավը քաղաքական խաղն է. էլի»:

❖ Իրս շուկայի տնօրենը իր ազգասիրությունն արտահայտում է նրանով. որ կաղամբի բբու վաճառվող ռուսներին տրամադրում է միայն ծայրամասային վաճառասեղանները:

... ծիծաղում է նաեւ
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆԸ

ՖՈՒՏԲՈԼ. ՀՊ ԳԱՎԱԹ

Հայաստանի Հանրապետության գավաթի առաջին խաղարկության քառորդ եզրափակիչի պատասխան խաղերի արդյունքները.

ՀՄԸՄ-«Կոտայք» 0:1 (2:1)
«Կիլիկիա»-«Բանանց» 0:0 (1:2)
«Ջվարթնոց»-«Վան» 1:5 (0:2)
«Ալաշկերտ»-«Շիրակ» 2:7 (0:4)

Մայիսի 18-ին եւ 22-ին կիսաեզրափակիչում կհանդիպեն «Բանանց»-«Վան». ՀՄԸՄ-«Շիրակ» զույգերը: ■

digitised by A.R.A.R.@

Պատրաստվում է մի նոր սցենար

Դարձյա՞լ ընկնենք ծուղակը

Թուրքիայից երեկ ռադիո կայաղով մեր ստացած լուրերի համաձայն, թուրքական մամուլն սկսում է խոսել այս անգամ *«Նախիջևանի վրա կատարած հարձակումների»* մասին, որ ասվում է, թե *«հայերը 5000 ազերիների մահվան դատապարտել դարձել»*: Այս հաղորդագրություններին առաջինն արձագանքեց Դեմոկրատական ձախ կուսակցության նախագահ Բյուլենթ Էջևիթը, որը հայտարարեց, թե *«Թուրքիան ոչեմ է ռազմական աջակցություն ցույց տա Նախիջևանին»*:

Մյուս կողմից, «Հյուրրիյեթ»ի մայիսի 5-ի համարում թերթի Մոսկվայի թղթակից Ներոնն Հաջըօղլուն *«Հայերը հարձակվեցին Նախիջևանի վրա»* վերնագրով իր հոդվածում ասում է, թե *«Նախիջևանի ժողովրդական ճակատի դատապարտումները «Հյուրրիյեթ»ին հայտնեցին, որ Սադարակ գյուղաքաղաքը եւ Հավուճի գյուղը, որոնք գտնվում են Թուրքիայի եւ Նախիջևանի սահմանի վրա եւ ոչիչ դառնան սահմանային գոտու երկու երկրների միջև, վերջին ժամանակներս հայերի ռմբակոծումների թիրախ են դառնում:*

Հայաստան-Նախիջևան սահմանագծում, որտեղ համեմատաբար խաղաղ իրավիճակ էր, հարձակումները սկսվեցին վարչապետ Դեմիրելի Ադրբեջան կատարած այցելության ժամանակ»:

Թուրք-ազերական այս հակահայկական քարոզչությունը մեծ հաջողություն ունեցավ Խոջալուի դեպքերի ժամանակ, որովհետև ազերա-թուրքական կազմակերպվածությունը բավական ազդեցիկ էր ամերիկյան եւ եւրոպական մի շարք լուսավորական ծառայությունների թղթակիցների համար, որոնք չափազանց գոհ էին պատերազմի դաշտում իրենց բավական «հետաքրքիր սենսացիոն» լուրեր մատուցող ազերիներից եւ թուրքերից:

Զգուշացնում ենք, նույն սցենարն է, նույն ծուղակի մեջ չընկնենք, հերթը Նախիջևանին չգա:

Ռ.Հ.Ա.

Հաշվի առնել Անդրկովկասի ընդհանուր շահերը

Մայիսի 6-ին Վրաստանի պետխորհրդի նախագահ Էդուարդ Շեւարդնաձեն հանդիպեց մի քանի ժամով Թբիլիսի ժամանած ԵԱՀԽ-ի շրջանակներում Լեռնային Ղարաբաղի հարցերով Մինսկի խորհրդաժողովի նախագահ Մարիո Ռաֆաելլիին: Հանդիպման ընթացքում Է. Շեւարդնաձեն հայտարարեց, որ հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտը լուծելու համար Հայաստանը եւ Ադրբեջանը պետք է ձեռք բերեն համաձայնություն երկու սկզբունքորեն կարեւոր հարցերի շուրջ: Առաջին, անհրաժեշտ է անհապաղ դադարեցնել մարտական գործողությունները եւ երկրորդ, սկսել հայ-ադրբեջանական բանակցությունները, շոշափելով նաեւ Անդրկովկասի խնդիրները: Է. Շեւարդնաձեի կարծիքով, բանակցություններին, բացի քաղաքագետներից, պետք է մասնակցեն տնտեսագետներ, էներգետիկներ, հասարակության ներկայացուցիչներ: ■

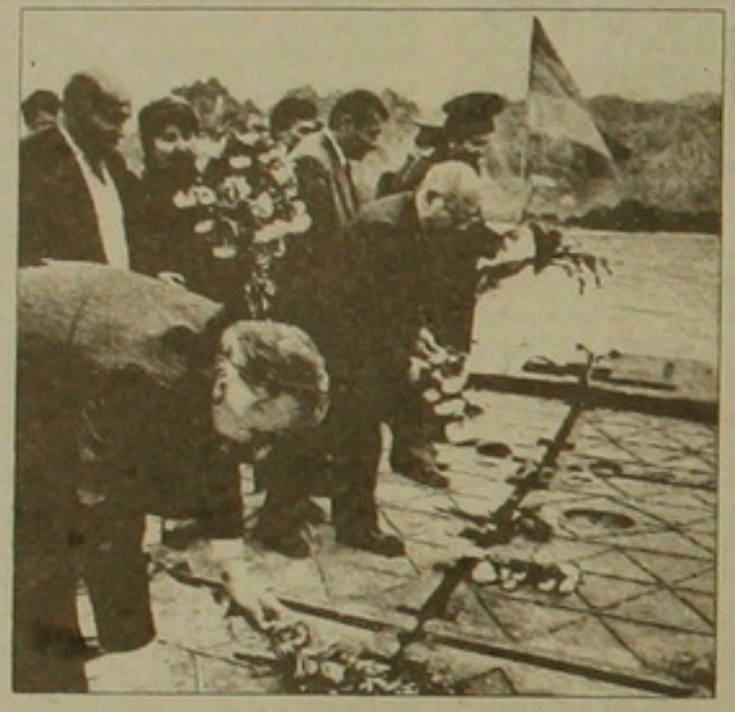

Մայիսի 6-ին, ժամը 12:00-ին Արաքս գետի երկու ափերը միացնող այս կամուրջը Հայաստանը կապում է Իրանին:

Հենրիկ Մալյանի անվան բատրոն-ստուդիան ա/թ. մայիսի 11-ին, 15-ին, 18-ին եւ 20-ին հանրաղեստական կինոյի տան փոքր դահլիճում ներկայացնում է Իսիդոր Շտոկի «Աստվածային կատակերգություն»ը:

Տոմսերը վաճառվում են կինոյի տանը:
Հեռախոս 57-02-96
Ներկայացումների սկիզբը ժ. 18-ին:

«Ազգ»ի բաժանորդներին

«Հայաստանի Հանրապետություն», որ այժմ կոչվում է «Արմենիայ» կամ «Հայաստան», շարունակում է իր «պետականությունը», բաժանորդներին չի հասցնում թերթերը, պատճառաբանելով վառելիքի եւ այլնի թանկացումով: Հիշո՞ւմ եք տարեսկզբի նրա «նախաձեռնությունը», թերթի գնի 80 տոկոսը իրեն տալ: Վերջերս նա հանդես եկավ նոր պահանջով, տվեք ինձ լրացուցիչ 50 հազար ռուբլի, որպեսզի թերթը բաժանորդներին առաքեմ: Սակայն սիրելի «հայ» կամ «ոչ հայ» «պետական», կարծեմ թերթերը բաժանորդագրել եւ պարտավորվել ես բաժանել դու, ոչ թե մենք եւ դրա համար էլ բաժանորդներից դրամը գրպանել կամ գրպանդ ես դրել: Խմբագրությունն առանց այն էլ կրկնակի վնասով է աշխատում, տարուց ավելի ջանում է եռօրյան ամենօրյա դարձնել չի կարողանում, 50 հազար ՌՍ որտեղի՞ց տա...

Մենք մեր բաժին ներողությունն ենք խնդրում իսկապես համբերատար մեր ընթերցողից եւ հայտնում, որ առաջին իսկ հնարավորության դեպքում կփորձենք ետկել վիճակը, մի բան անել, թեեւ, իրոք, ինքներս էլ չգիտենք թե ինչ...

Գիտենք մի բան թերթը հրատարակում ենք ժողովրդի համար եւ փափագում, որ այն կարդացվի: Եւ եթե դրան խոչընդոտում են ինչ-ինչ հանգամանքներ, ապա դրանք պիտի վերացվեն կամ նորացվեն:

Խմբագրություն

Ուշադրություն, իջեւանցիներ

Երեւանում ապրող նախկին իջեւանցիներ, ովքեր մահապարտված են երջանի պատերազմության ամրապնդման հարցերով եւ ցանկություն ունեն դրան եւ անհրաժեշտ միջոցներ տրամադրելով իրենց նպաստը բերել սահմանային բնակավայրերի վրա կատարվող տեւական հարձակումներին դիմակայելու գործին, թող Երեւանում դիմեն հետեւյալ մարդկանց.

Իջեւան. Օթարյան Վեթ, Հարությունյան Յուրիկ 47-14-78. **Ազատամուտ.** Նաղդալյան Գրիգոր 35-52-49. **Սկ նաղբյուր.** Մխիթարյան Բորիս 57-05-95. **Այգեհովիտ.** Ազատյան Սերգեյ, Չոբանյան Արամ 47-14-78, 62-28-14. **Աչաջուր.** Սաֆանյան Արամայիս, Կարապետյան Համլետ 65-35-31, 52-67-48. **Բերքաբեր.** Արզումանյան Արտավազդ 24-70-71. **Գանձաքար.** Ղազարյան Ռուբիկ 23-57-29. **Դիտավան.** Ավանյան Կորյուն 39-47-10. **Եռոտավան.** Գաբրիելյան Գագիկ 35-80-57. **Խաչբաղակ.** Քամալյան Դերենիկ 64-20-89. **Կիրանց.** Բաղմանյան Սոս 22-10-69. **Վազաշեն.** Մելքումյան Մելիք 48-08-37:

Այս անվանացանկում չընդգրկված բնակավայրերի ներկայացուցիչները առաջարկությունների եւ նախաձեռնությունների համար կարող են դիմել Իսկանդարյան Ալեքսանդրին. հեռախոս 72-12-10:

Նախաձեռնող խումբ

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Ամերիկյան համալսարանի ճարտարագիտության ֆակուլտետը հայտարարում է, որ սույն թվականի հունիսի 15-ից մինչեւ հուլիսի 17-ը կանցկացվեն հինգ շաբաթյա դասախոսություններ «Սեյսմիկ ալիքների եւ հզոր ցնցումների սեյսմոլոգիա» թեմայով:

Դասախոս ամերիկյան ճանաչված գիտնական, պրոֆեսոր ԲՐՅՈՒՍ Ա. ԲՈԼՏ:

Դասախոսությունները անց են կացվելու սահմանափակ քանակությամբ մասնակիցների համար: Բոլոր ունկնդիրներից պահանջվում են անգլերեն լեզվի լսողական ընկալման լավ կարողություններ: Հայաստանցի ունկնդիրների համար դասընթացի վճարը 500 ռուբլի է, նախկին խորհրդային հանրապետություններից ունկնդիրների համար 1000 ռուբլի, իսկ արտասահմանից՝ 1000$: Այն ունկնդիրները, որոնք հաջողությամբ կավարտեն դասընթացը, կստանան ավարտման վկայական: Դիմումնագիրը եւ մնացած տեղեկությունները կարելի է ստանալ Հայաստանի Ամերիկյան համալսարանից:

Հասցեն 375019, Երեւան, Մարշալ Բաղրամյան պողոտա 40, հեռ. 27.10.85, 27.16.29, հեռապատճեն 7-885-2-151-048:

Լուրերի Բոլոր

Ազերիները տարածայն են

Ադրբեջանի պատերազմության նախարար Ռահիմ Գազիեւը հանդես է եկել հանրապետությունում նախագահական ընտրություններ անցկացնելու դեմ: Այդ մասին նա հայտարարել է իր իսկ նախաձեռնությամբ մայիսի 5-ին հրավիրված նախագահական թեկնածուների խորհրդակցության ժամանակ: ԱԺԵ-ի «Ազատություն» թերթի տվյալներով, Ռ. Գազիեւին աջակցել են Ադրբեջանի դեկավար Յաղուբ Մամեդովը եւ Ազգային անկախության կուսակցության դեկավար Էթիբար Մամեդովը, որոնք «ընտրություններում հաղթելու ոչ մի շանս չունեն»: ԱԺԵ-ի նախագահ Աբուլֆազ Էլչիբեյը, որի հնարավորություններն ամենամեծն են, կտրականապես արտահայտվել է ընտրությունների անցկացման կողմ: Նա նշել է, որ հեռաձգելով ընտրությունները, վիրավորանք կհասցնեն ադրբեջանական ժողովրդին եւ կաղտակեն ժողովրդավարությանը: ԱԺԵ-ն գտնում է, որ ծակատի քաղաքական հակառակորդները փորձում են տարալել ընտրությունները: Ինքը Ռ. Գազիեւը, բացատրում է իր դիրքորոշումը նրանով, որ նախագահական ընտրություններն էլ ավելի մեծ պառակտում կմտցնեն հասարակության մեջ: Սակայն, մի շարք դիտորդների կարծիքով, Ռ. Գազիեւի դիրքորոշումը պայմանավորված է նրանով, որ նա աջակցում է Էթիբար Մամեդովին, որի ռեյտինգը զգալիորեն ավելի ցածր է, քան Աբուլֆազ Էլչիբեյինը: ■

Նոր նախարար

ԱՊՀ միացյալ ուժերի գլխավոր շտաբից ստացած հաղորդագրության համաձայն, Ռուսաստանյան Ֆեդերացիայի պատերազմության նախարարի պատասխանատու է նշանակվել Պավել Գրաչովը: Նրան շնորհվել է բանակի գեներալի կոչում: Մինչ այդ գեներալ-գնդապետ Պավել Գրաչովը Ռուսաստանի պատերազմության նախարարի առաջին տեղակալն էր: ■

Կրկին դիտորդներ

Պրիդնեստրովիեի կոնֆլիկտի կարգավորման հարցերով համաձայնեցնող հանձնաժողովը որոշում է ընդունել կոնֆլիկտի գոտի ուղարկել Մոլդովայի, Ուկրաինայի, Ռուսաստանի եւ Ռումինիայի ռազմական դիտորդներին: Մինչեւ մայիսի լույս 8-ի գիշերը այնտեղ շարունակվել է փոխհրաձգությունը: Մոլդովայի ՆԳՆ մամուլի ծառայության տվյալներով, գվարդիականները ավտոմատ հրազենից եւ «Ալազան» կայանքներից գնդակոծել են ոստիկանության դիրքերը Կոչիեր գյուղի մոտ: ■

Հայ եկեղեցին կողոպտված

Արտիլի 25-ին Սեն էտիենի ազգային միության վարչությունը անդրադարձել է այն փաստին, թե Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցին կողոպտվել է: Գողացվել են եկեղեցու երգեհոնը, խորանի աշտարակները, խաչերը, եկեղեցական զգեստներ եւ այլ իրեր: Այս առթիվ քրեական գործ է հարուցվել: ■

Մայիսին կսկսվի Ռուսաստանի զորքերի դուրս բերումը Ադրբեջանից

Ադրբեջանում տեղակայված եւ Բ. Ելցինի հրամանագրով Ռուսաստանի իրավասության տակ գտնվող վերված ուժերի զորամասերը հանրապետությունից դուրս կբերվեն երկու տարվա ընթացքում: Այդ մասին Ազգային խորհրդի նիստում հայտարարեց Ադրբեջանի պատերազմության նախարար Ռահիմ Գազիեւը: Այդ գործն իրականացվում է Ադրբեջանի եւ Ռուսաստանի միջեւ կնքված պայմանագրի համաձայն:

Ռ. Գազիեւն ասաց, որ երկու տարվա ընթացքում այդ զորամասերը չեն կարող համալրվել զորակոչիկներով, իրավունք չունեն անցկացնել ռազմավարժություններ, ինչպես նաեւ զենքը հանել հանրապետության սահմաններից:

Խոսելով հայ-ադրբեջանական հակամարտության գոտում ստեղծված իրավիճակի մասին, Ռ. Գազիեւը հաղորդեց, որ վերջին ժամանակներս ադրբեջանական ուժերը խփել են հայ «գրոհայիններին» զենք եւ զինամթերք տեղափոխող 10 ռազմական ուղղաթիռ:

■

Պայթեցվել է երկաթուղային կամուրջը

Մայիսի լույս 7-ի գիշերը, ժամը 3:25-ին, անհայտ անձանց կողմից Վրաստանում պայթեցվել է Մառնեուլ-Ցերեթելի ուղեմասում Խրամ գետի վրայի երկաթուղային կամուրջը: Ընդհատվել է գնացքների երթեւեկությունը: Հայաստանից դեպքի վայր մեկնած հատուկ հանձնախմբից տեղեկացանք, որ արդեն սկսվել են վերականգնման աշխատանքները եւ վարվում է դեպքի հետաքննությունը:

Ըստ վրաց փինարարների հավատիացումների, կամուրջը կվերականգնվի 6–7 օրից ոչ շուտ:

Մառնեուլի շրջանում 86 հազար ազերիներ են բնակվում եւ դժվար չէ ենթադրել, թե ինչ նպատակով է պայթեցվել կամուրջը, մանավանդ, որ վերջին ժամանակներս Հայաստանը գնացքակազմեր է ստանում միայն Վրաստանի տարածքով:

■

Լիբանանում կառավարությունը հրաժարական տվեց

Տնտեսական խոր ճգնաժամը ստիպեց Լիբանանյան կառավարությանը մայիսի 6-ին հրաժարական տալ: Վարչապետ Օմար Քարամեն, որ 1990 թ. հոկտեմբերին հաստատված խաղաղությունից հետո ստանձնել էր երկրի նոր ազգային համերաշխության կառավարությունը գլխավորելու պարտականությունը, տեղի տալով երկրի բոլոր կողմերում ծայր առած ցույցերի, գործադուլների եւ քաղաքացիական անհնազանդության առաջ, իր հրաժարականը ներկայացրեց հանրապետության նախագահ Էլիաս Հրաուիին:

Վերջին տարիների տնտեսական ճգնաժամը վերջին երեք ամիսներին հասել էր իր գագաթնակետին: Դոլարի եւ միջազգային մյուս դրամանիշերի համեմատությամբ ազգային դրամանիշը կորցրել էր իր ողջ դիմադրականությունը (ամերիկյան դոլարն այժմ արժե 2000 լիրա, մինչդեռ, ընդամենը 6–7 ամիս առաջ այն 800–900 լիրայի սահմաններում էր գտնվում, իսկ 1975 թ. քաղաքացիական պատերազմի նախօրյակին 3,25 լիրայի): Երկրում գործող շուրջ 80 դրամատներից շատերն իրար հետեւից սնանկանում են, եւ նույնիսկ կենսական պարագաներ վաճառողները միայն դոլարով են առեւտուր անում:

Մայիսի 1-ից սկսած բողոքի ցույցերը, գործադուլներն ու ընդհատումները արարքները հետզհետե տարածվեցին մայրաքաղաք Բեյրութի եւ հրիստոնեական, եւ մուսուլմանական շրջանները, ավելի ուշ ընդգրկելով նաեւ Տրիպոլի ու Սայդա քաղաքները: Գազազած ամբոխը մայիսի 5-ին փորձեց ներխուժել վարչապետ Քարամեի բնակարանը եւ հարեւան նախագահ Հրաուիի ռեզիդենցիան, բայց հանդիպելով պահակ զինվորների դիմադրությանը իր կատաղությունը թափեց կողքի պետական հաստատությունների ու շենքերի վրա, ջարդուփշուր անելով արկղերը: Քաղաքի մյուս հիսունական հաստվածում նմանօրինակ արարքներ կատարվեցին արդարադատության անժողովրդական նախարար Խալիլ Պատիկյանի բնակարանի դեմ: Երեք օր շարունակ անվադողեր էին վառվում քաղաքի ճանապարհների վրա, ծխի մեջ պահելով այն:

Տնտեսագետների կարծիքով, ճգնաժամի գլխավոր պատճառը կառավարության տնտեսական սխալ քաղաքականությունն է, արժեզրկումը, երբ ներկա տարվա սկզբից որոշվեց 120 տոկոսով բարձրացնել աշխատավարձերը, առանց նկատի ունենալու պետության իրական գանձը, որ 16 տարվա քաղաքացիական պատերազմից հետո բնականաբար դատարկ էր:

Քաղաքագետները, սակայն, այլ կերպ են բացատրում ամեն բան: Նրանց կարծիքով, ստեղծված կառավարական ճգնաժամը ուղղակիորեն կապված է արաբ-իսրայելական բանակցությունների հետ: Լիբանանը, ինչպես նաեւ Սիրիան, որի 35 հազար բանակայինները դեռեւս գտնվում են հարեւան երկրում, մասնակցեց ուղղակի բանակցությունների 5 փուլերին, բայց մերժեց մասնակցել Մոսկվայի բազմակողմ նիստերին, հայտարարելով, թե մերժում է դրանց մասնակցել, մինչեւ ուղղակի բանակցությունները շոշափելի արդյունքի չհանգեն: Հետեւաբար, ասում են քաղաքագետները, ստեղծված այս նոր ճգնաժամը հետեւանք է Ս. Նահանգների ու նրա դաշնակիցների ճնշմանը «խելքի բերելու» Լիբանանին ու նրա միջոցով Սիրիային:

Այսպիսով, Լիբանանում իշխանության վակուում է: Նախագահ Հրաուին ինչպե՞ս կլցնի այն, կիմանանք առաջիկայում: ■

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
Խմբագիր՝ Ս. ԱՎԵՏԻՔԵԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
Macintosh համակարգչային շարուածը Ռ.Ա.Կ. մամլոյ եւ տեղեկատուութեան կենտրոնի
ՀՀ նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան, Արշակունեաց 2

digitised by A.R.A.R.@